

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 12/2020

ISSN 1731-030X

W numerze:

Ireneusz Kunicki

Ograniczenie wyznaczenia i przeprowadzenia licytacji nieruchomości z mocy art. 952¹ k.p.c.

Cezary Paweł Waldziński

Instytucja zwolnienia komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Członkowie:

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. O.P Jindal Global University (Indie) dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2020

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/przegląd

*Drogim Czytelnikom
i Autorom*

życzymy

*Wesołych Świąt Bożego Narodzenia
oraz wszelkiej pomyślności,
jak również wielu sukcesów
zawodowych i osobistych
w Nowym Roku*

Wydawca
„Przeglądu Prawa Egzekucyjnego”,
Redaktor Naczelny,
Redakcja i Rada Naukowa Czasopisma

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 Ograniczenie wyznaczenia i przeprowadzenia licytacji nieruchomości z mocy art. 952¹ k.p.c.**
Limitation of Holding and Conducting an Auction of Real Estate under art. 952¹ Code of Civil Procedures
dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 29 Wyrok w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości a umorzenie z urzędu egzekucji skierowanej do nieruchomości**
Judgment in a Case to Reconcile the Content of the Land and Mortgage Register with the Actual Legal State of the Real Estate and ex Officio Discontinuance of the Enforcement Against this Real Estate
dr hab. prof. WSPiA Grzegorz Wolak, Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Pracy WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w Rzeszowie; Wiceprezes i Przewodniczący IV Wydziału Pracy Sądu Rejonowego w Stalowej Woli
- 55 Instytucja zwolnienia komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej**
Institution of Release of a Court Bailiff from Professional Secrecy
dr Cezary Paweł Waldziński, adiunkt w Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży; SSR w Grajewie
- 69 Upadłość banku a zastrzeżenie prawa własności rzeczy**
Bankruptcy of the Bank and the Reservation of Ownership to Property
dr Grzegorz Kamiński, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu

**STRESZCZENIE Ograniczenie wyznaczenia
i przeprowadzenia licytacji nieruchomości
z mocy art. 952¹ k.p.c.**

Opracowanie dotyczy kwestii ograniczenia w wyznaczeniu i przeprowadzeniu pierwszej licytacji nieruchomości, co reguluje art. 952¹ k.p.c. Na wstępie omówiono przedmiotowy zakres zastosowania tego artykułu. Dalej wskazano przesłanki złożenia wniosku o wyznaczenie licytacji przez wierzyciela oraz przez kilku wierzycieli egzekwujących. Następnie przedstawiono uprzywilejowanie w tym zakresie Skarbu Państwa oraz wierzycieli należności uzyskanych w postępowaniu karnym. Na zakończenie omówiono zakres zakazu przeprowadzenia licytacji w okresie stanu zagrożenia epidemicznego oraz stanu epidemii.

Słowa kluczowe: *egzekucja z nieruchomości, licytacja nieruchomości, wyznaczenie terminu pierwszej licytacji, zakaz przeprowadzenia licytacji, stan epidemii*

**SUMMARY Limitation of Holding and
Conducting an Auction of Real Estate under
art. 952¹ Code of Civil Procedures**

The article concerns issues of limitation in holding and conducting the first auction of real estate, which is governed in art. 952¹ Code of Civil Procedures. First of all, the subjective scope of applying this article has been presented. Next, the premises for submitting an application for holding an auction by a creditor or by several enforcing creditors have been pointed out. Next, the privilege of the State Treasury and creditors of receivables obtained in penal proceedings has been presented. Finally, the scope of the prohibition of conducting an auction in the status of epidemic hazard and during a state of epidemic has been discussed.

Keywords: *enforcement against real estate, setting a date of the first auction, prohibition of conducting an auction, state of epidemic*

Ograniczenie wyznaczenia i przeprowadzenia licytacji nieruchomości z mocy art. 952¹ k.p.c.

I. Wprowadzenie

Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2¹ do prawa polskiego został dodany art. 952¹ k.p.c.² Przepis ten wszedł w życie z dniem 30 maja 2020 r.³ i zgodnie z art. 64 ustawy z dnia 14 maja 2020 r. ma zastosowanie również do

¹ Dz.U. z 2020 r., poz. 875; dalej: ustawa z dnia 14 maja 2020 r.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 ze zm.). Należy zaznaczyć, że zmiana Kodeksu postępowania cywilnego została przyjęta z naruszeniem art. 89 ust. 2 i art. 95 ust. 2 uchwały Sejmu RP z dnia 30 lipca 1992 r – Regulaminu Sejmu RP (t.j. M.P. z 2019 r., poz. 1082 ze zm.). W konsekwencji należy uznać, że art. 952¹ k.p.c. jest sprzeczny z art. 7 w zw. z art. 112 i 119 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyrok TK z dnia 14 lipca 2020 r., Kp 1/19, OTK-A 2020/36, dotyczący wadliwości proceduralnych przy uchwalaniu zmian w Kodeksie karnym). Jednakże do czasu uznania tego artykułu przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją RP powinien on być w mocy, ponieważ organy stosujące prawo (sądy, komornicy) nie mają kompetencji do stwierdzenia niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją RP (por. art. 178 ust. 1 i art. 188 pkt 1 Konstytucji RP).

³ Por. art. 76 pkt 1 przywołanej wyżej ustawy z dnia 14 maja 2020 r.

postępowania wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, jeżeli przed tą datą nie został złożony przez wierzyciela wniosek o wyznaczenie terminu pierwszej licytacji nieruchomości. Jeżeli zatem wniosek taki został złożony przez wierzyciela w dniu 29 maja 2020 r. albo wcześniej, zastosowanie mają dotychczasowe regulacje, zarówno do wyznaczenia licytacji, jak i do przeprowadzenia pierwszej licytacji⁴. Przepis art. 64 ustawy z dnia 14 maja 2020 r. ma bowiem zastosowanie do wszystkich paragrafów art. 952¹ k.p.c.

W związku z przywołanym wyżej przepisem przejściowym, czyli art. 64 ustawy z dnia 14 maja 2020 r., powstaje dodatkowy problem polegający na tym, że do dnia 30 maja 2020 r. pierwsza licytacji nieruchomości podlegała wyznaczeniu przez komornika z urzędu (art. 952 k.p.c.)⁵, a zatem wierzyciel mógł złożyć taki wniosek, ale tylko dla przypomnienia komornikowi o powinności wyznaczenia licytacji z urzędu. Wniosek wierzyciela nie miał więc znaczenia konstytutywnego (nie był warunkiem wyznaczenia licytacji) i w praktyce nie był na ogół składany. Przepis art. 64 ustawy z dnia 14 maja 2020 r. jest zatem wadliwy i nie da się go zastosować zgodnie z wykładnią literalną. Aby jednak nie pozbawić tego artykułu znaczenia prawnego⁶, należy przyjąć wykładnię rozszerzającą *praeter legem* i uznać, że w razie braku wniosku wierzyciela, o niestosowaniu art. 952¹ k.p.c. decyduje wyznaczenie terminu pierwszej licytacji

⁴ Przeprowadzenie pierwszej licytacji nieruchomości w czasie stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii zostało zabronione przez art. 952¹ § 5 k.p.c. Szerzej na temat niestosowania art. 952¹ § 5 k.p.c. do drugiej licytacji zob. w punkcie 8 niniejszego opracowania.

⁵ Por. H. Langa-Bieszki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 1994, s. 371; M. Krakowiak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. J. Janakowskiego, Warszawa 2019, s. 1046; T. Zyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1129.

⁶ Jedną z podstawowych zasad wykładni prawa mówi, aby nie nadawać danemu przepisowi takiego znaczenia, w wyniku którego stałby się zbędny (por. J. Wróblewski [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *Teoria państwa i prawa*, Warszawa 1986, s. 444; J. Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa*, Warszawa 1988, s. 134). Inaczej mówiąc, nie można w drodze wykładni derogować przepisów prawnych. Wyjątek zachodzi wówczas, gdy w wyniku wykładni nie można nadać przepisowi żadnego sensownego znaczenia.

z urzędu przez komornika przed dniem 30 maja 2020 r.⁷ Jeżeli zatem termin ten został wyznaczony przed wskazaną datą, to także pierwsza licytacja powinna być przeprowadzona według przepisów dotychczasowych.

Powyższe uwagi wskazują, że konstrukcja art. 952¹ k.p.c. jest złożona, gdyż jego § 5 ma zastosowanie tylko w czasie stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii⁸, ma zatem charakter epizodyczny⁹. Natomiast § 1–4 wymienionego artykułu mają zastosowanie niezależnie od stanu epidemii albo zagrożenia epidemicznego, a zatem zarówno w czasie obowiązywania tych stanów, jak i poza czasem ich obowiązywania.

2. Wyznaczenie terminu licytacji na wniosek wierzyciela

Przepis art. 952¹ § 1 k.p.c. stanowi, że termin licytacji lokalu mieszkalnego lub nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym, które służą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, wyznacza się na wniosek wierzyciela. Przepis ten jest zatem przepisem szczególnym wobec art. 952 k.p.c. i częściowo wyłącza jego zastosowanie. Przepisy art. 952¹ § 1–4 k.p.c. dotyczą pierwszej licytacji, ponieważ termin drugiej licytacji podlegał wyznaczeniu na wniosek wierzyciela także przed dniem 30 maja 2020 r. (por. art. 983 k.p.c.). Przepis art. 952¹

⁷ Jeżeli natomiast wierzyciel złożył taki wniosek, mimo że ustawa tego nie wymagała, to zgodnie z wykładnią literalną art. 952¹ § 1 k.p.c. decyduje data złożenia wniosku, a zatem komornik może wyznaczyć pierwszą licytację także po dniu 30 maja 2020 r.

⁸ Stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii na obszarze województwa lub jego części ogłasza i odwołuje wojewoda w drodze rozporządzenia, na wniosek państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego – zob. art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1239 ze zm.; dalej: u.z.ch.z.). Jeżeli zagrożenie epidemiczne lub epidemia występuje na obszarze więcej niż jednego województwa, stan zagrożenia epidemicznego lub stan epidemii ogłasza i odwołuje, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, na wniosek Głównego Inspektora Sanitarnego (art. 46 ust. 2 u.z.ch.z.). W konsekwencji art. 952¹ § 5 k.p.c. może mieć zastosowanie jedynie na części terytorium Polski.

⁹ Przepis art. 952¹ § 5 k.p.c. będzie miał zastosowanie w razie każdorazowego stanu epidemii albo stanu zagrożenia epidemicznego, nie zaś tylko obecnie, w czasie stanu epidemii ogłoszonego rozporządzeniem MZ z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz.U. z 2020 r., poz. 491 ze zm.).

§ 1 k.p.c., a w konsekwencji także przepisy § 2–4 tego artykułu¹⁰ dotyczą jednak ściśle określonych lokali i nieruchomości. W wypadku egzekucji z innych nieruchomości termin pierwszej licytacji nadal podlega wyznaczeniu przez komornika z urzędu, stosownie do art. 952 k.p.c.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że przepisy art. 952¹ k.p.c., mimo umiejscowienia w ramach regulacji egzekucji z nieruchomości, dotyczą nie tylko licytacji nieruchomości, lecz także licytacji lokalu mieszkalnego. Przede wszystkim zatem wprowadzono odstępstwo od dotychczasowego sposobu regulacji¹¹, gdyż przepisy o egzekucji z nieruchomości dotyczą tylko egzekucji z prawa własności nieruchomości¹². Zastosowanie tych regulacji do innych przedmiotów niż nieruchomość wynika zaś z przepisów szczegółowych (odsyłających)¹³. Ponadto sformułowanie „licytacja lokalu mieszkalnego” budzi wątpliwości interpretacyjne. Nie ma bowiem odrębnego sposobu egzekucji świadczeń pieniężnych – egzekucji z lokalu mieszkalnego. Należy zatem uznać, że sformułowanie to obejmuje licytację w egzekucji z lokalu stanowiącego odrębną nieruchomość – tj. z nieruchomości lokalowej (art. 46 ust. 1 k.c.¹⁴ i art. 2 u.w.l. oraz art. 16 ust. 1 u.w.l.) oraz w egzekucji ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego – tj. z ograniczonego prawa rzeczowego (art. 17¹³ i 17¹⁰ u.s.m.).

Przepisy art. 952¹ k.p.c. mają zastosowanie także do „nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym”¹⁵. Pojęcie to

¹⁰ Natomiast art. 952¹ § 5 k.p.c. samodzielnie określa zakres przedmiotowy swego zastosowania, jednakże zakres ten jest taki sam jak zakres zastosowania § 1.

¹¹ Podobne odstępstwa wprowadzono już wcześniej – por. art. 982 § 3 k.p.c., który dotyczy egzekucji ze spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, a zatem powinien być zamieszczony w art. 17¹³ ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 845 ze zm.); dalej: u.s.m.

¹² Por. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2020, s. 612.

¹³ Por. art. 1004, 1013¹ § 3, art. 1014, 1064¹⁴ § 2 i art. 1066 k.p.c.; art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1910 ze zm.); dalej: u.w.l. oraz art. 17¹³ i 17¹⁹ u.s.m.

¹⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1145 ze zm.).

¹⁵ Wzmianka o nieruchomości gruntowej w art. 952¹ § 1 i 5 k.p.c. jest zbędna, ponieważ tylko taka nieruchomość może być zabudowana (np. budynkiem mieszkalnym)

nie obejmuje zaś nieruchomości budynkowych, a zatem budynków mieszkalnych stanowiących odrębny od gruntu przedmiot własności (por. art. 46 § 1 k.c.). Przepisy art. 952¹ k.p.c. nie mają zatem zastosowania do takiego budynku, mimo że dłużnik zaspokaja w nim swoje potrzeby mieszkaniowe.

Lokal mieszkalny to lokal przeznaczony do zamieszkiwania przez ludzi. To samo dotyczy budynku mieszkalnego, którym zabudowana jest egzekwowana nieruchomość gruntowa. Z zakresu zastosowania art. 952¹ k.p.c. zostały zatem wyłączone lokale i budynki, które *de facto* służą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych ludzi, ale mają inne przeznaczenie, jak np. altana posadowiona na terenie rodzinnych ogrodów działkowych, w której dłużnik faktycznie zaspokaja swoje potrzeby mieszkaniowe¹⁶. W konsekwencji przepisy art. 952¹ k.p.c. nie mają zastosowania do budynku, w którym mieszkają ludzie, jeżeli ma on inne przeznaczenie – np. do celów gospodarczych.

Należy podkreślić, że dla zastosowania art. 952¹ k.p.c. konieczne jest nie tylko, aby egzekucja była prowadzona z lokalu (budynku) mieszkalnego, ale także, by służył on zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych, w tym dłużnika. Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych to w pewnym uproszczeniu zamieszkiwanie w lokalu (budynku). Chodzi zatem o zezbrodkowanie w nim aktywności życiowej, przechowywanie rzeczy osobistych¹⁷, nocowanie¹⁸, przygotowywanie posiłków¹⁹. *De facto* zatem

albo niezabudowana. Jednakże zaistnienie wzmianki o nieruchomości gruntowej potwierdza wypowiedzianą niżej tezę, że przepisy te nie mają zastosowania do nieruchomości budynkowej.

¹⁶ Por. uchwałę SN z dnia 9 lutego 2007, III CZP 157/06, OSNC 2008/1/3, na tle art. 1046 § 1 k.p.c., gdzie jest użyte odmienne sformułowanie: „lokal służący zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych”.

¹⁷ Dotyczy to także sytuacji, gdy dłużnik czasowo przebywa za granicą (np. z powodu pracy, studiów), ale po przyjeździe do kraju zamierza wrócić do lokalu (budynku), do którego skierowano egzekucję.

¹⁸ Dotyczy to także sytuacji, gdy dłużnik nocuje w danym lokalu (budynku) raz w tygodniu albo nawet raz w miesiącu (np. z powodu pracy w delegacji, studiów, długotrwałego pobytu w szpitalu).

¹⁹ Dotyczy to także sytuacji, gdy dłużnik ma możliwość przygotowywania posiłków, ale *de facto* nie przygotowuje ich w danym lokalu (budynku) z powodu spożywania posiłków poza domem (np. ze względu na pracę w delegacji albo w odległej miejscowości).

w lokalu (budynku) mieszkalnym powinien mieszkać człowiek (dłużnik). Przepis art. 952¹ § 1 k.p.c. nie dotyczy więc lokali (budynków), w których w danej chwili dłużnik nie mieszka w podanym wyżej sensie. Należy przy tym uznać, że chodzi o moment wyznaczenia pierwszej licytacji przez komornika, w tej bowiem chwili komornik powinien rozważyć, czy licytacja podlega wyznaczeniu z urzędu, czy na wniosek wierzyciela.

Powstaje tutaj pytanie, jak potraktować budynki mieszkalne, które *de facto* są przeznaczone do zamieszkania i służą zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, ale nie zawiadomiono jeszcze o zakończeniu budowy²⁰ (art. 54 pr.bud.²¹) albo nie uzyskano zgody na ich użytkowanie²² (art. 55 pr.bud)²³. Trzeba zaznaczyć, że stan taki może trwać przez wiele lat. W takiej sytuacji należy uznać, że decyduje stan faktyczny, a zatem jeżeli budynek jest przeznaczony do zamieszkania i służy zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, to art. 952¹ k.p.c. miałby zastosowanie, mimo niespełnienia wymagań formalnych określonych w Prawie budowlanym. Trzeba jednak zauważyć, że nieruchomości zabudowane budynkiem „w budowie” podlegają uproszczonej egzekucji z nieruchomości (por. art. 1013¹ § 1 k.p.c.)²⁴. W takim zaś wypadku do licytacji nieruchomości stosuje się przepisy o licytacji ruchomości (art. 1013⁶ § 1 k.p.c.). Należy zatem uznać, że art. 952¹ k.p.c. nie ma wówczas zastosowania, gdyż kwestia licytacji jest uregulowana w sposób szczególny w art. 867–879¹¹ k.p.c. i nie można stosować do niej, przez art. 1013¹ § 3 k.p.c., przepisów o licytacji nieruchomości.

Aby uznać, że lokal (budynek) służy zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, nie może być oddany we władanie (np. wynajęty,

²⁰ Dotyczy to budynków mieszkalnych jednorodzinnych.

²¹ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1333 ze zm.).

²² Dotyczy to budynków mieszkalnych wielorodzinnych.

²³ Okoliczności te zostały tu przytoczone za art. 1013¹ § 1 k.p.c., który określa przesłanki uproszczonej egzekucji z nieruchomości. Budynki tego rodzaju określam dalej mianem „w budowie”.

²⁴ Szerzej na ten temat: I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, s. 1203–1206.

wydzierżawiony) innej osobie. Jeżeli zatem lokal (budynek) został np. wynajęty, czyli służy zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych innej osoby niż dłużnik, art. 952¹ k.p.c. nie ma zastosowania. Egzekucja z takiego lokalu (budynku) toczy się zatem według regulacji dotychczasowych. Z chwilą uprawnocnienia się przysądzenia własności nabywca wstępuje w prawo najmu, stosownie do art. 1002 k.p.c. Jeżeli jednak dłużnik mieszka w lokalu lub budynku, do którego skierowano egzekucję, a wynajął jedną lub kilka izb innej osobie, to art. 952¹ k.p.c. będzie miał zastosowanie.

Nie ma przy tym znaczenia, czy dłużnik posiada²⁵ jeszcze inne lokale lub budynki, w których mógłby zaspokajać swoje potrzeby mieszkaniowe. Znaczenie dla zastosowania art. 952¹ k.p.c. ma tylko fakt, czy dłużnik zaspokaja te potrzeby w budynku lub lokalu, do którego skierowano daną egzekucję.

Należy przyjąć, że dłużnik zaspokaja swoje potrzeby mieszkaniowe tylko w jednym lokalu albo budynku mieszkalnym, stanowiącym jego własność²⁶. Wyjątek zachodzi wówczas, gdy dłużnik został np. oddelegowany do pracy (studiuje, leczy się) w odległej miejscowości, a w tej miejscowości albo w jej pobliżu znajduje się budynek albo lokal, będący własnością dłużnika²⁷ i w okresie delegacji (studiów) dłużnik tam zamieszkuje, ale po tym okresie zamierza wrócić do miejscowości (lokalu, budynku), w której zamieszkiwał dotychczas. W tego rodzaju wypadkach dłużnik zaspokaja swoje potrzeby mieszkaniowe w dwóch lokalach (budynkach).

Nie ma również znaczenia, czy lokal (budynek) służy jeszcze innym osobom, które wywodzą swoje prawo do niego od dłużnika, a zatem

²⁵ Tym bardziej nie ma znaczenia, czy dłużnik jest właścicielem innego lokalu albo budynku.

²⁶ W innym wypadku nie można bowiem skierować egzekucji do lokalu albo budynku. Wyjątek zachodzi, gdy dłużnikowi przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego, a zatem ograniczone prawo rzeczowe.

²⁷ Tym bardziej nie można przyjąć, że dłużnik zaspokaja swoje potrzeby mieszkaniowe w lokalu, który jedynie najmuje (np. z powodu delegowania do pracy, studiów). W takim wypadku dłużnik zaspokaja potrzeby mieszkaniowe w budynku (lokalu), do którego skierowano egzekucję, mimo że czasowo w nim nie mieszka.

mieszkają w nim np. na podstawie użyczenia (małżonek, dzieci dłużnika). Dla zastosowania art. 952¹ k.p.c. wystarczy to, że lokal (budynek) służy zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych m.in. dłużnika.

Jeżeli nieruchomość stanowi współwłasność w częściach ułamkowych dłużnika i osoby (osób) niebędącej dłużnikiem, egzekucja może być skierowana tylko do ułamkowej części nieruchomości należącej do dłużnika. Należy uznać, że jeżeli dłużnik zaspokaja swoje potrzeby mieszkaniowe w lokalu (budynku), którego jest współwłaścicielem, art. 952¹ k.p.c. ma zastosowanie do licytacji ułamkowej części nieruchomości. Nie ma wówczas znaczenia wielkość udziału dłużnika ani wielkość zajmowanej przez niego faktycznie powierzchni lokalu (budynku).

Wątpliwości wywołuje sytuacja, gdy nieruchomość, do której skierowano egzekucję, jest objęta wspólnością majątkową małżeńską²⁸. Wówczas nie ma znaczenia, czy małżonek dłużnika zaspokaja potrzeby mieszkaniowe w danym lokalu albo budynku. Dla zastosowania art. 952¹ k.p.c. istotne jest bowiem zaspokajanie tych potrzeb przez dłużnika. Warto jednak zwrócić uwagę na sytuację odmienną – jeżeli dłużnik nie zaspokaja potrzeb mieszkaniowych w danym lokalu albo budynku, a potrzeby takie zaspokaja jego małżonek. Problem sprowadza się do pytania, w jakim znaczeniu użyto słowa „dłużnik” w art. 952¹ k.p.c. W świetle prawa materialnego małżonek dłużnika, który nie zaciągnął zobowiązania, nie jest dłużnikiem, lecz osobą odpowiedzialną za cudzy dług. Przepisy art. 41 k.r.o.²⁹ konsekwentnie posługują się terminami „dłużnik” i „małżonek dłużnika”, mając na względzie dłużnika w znaczeniu materialnoprawnym. Podobnie jest na etapie postępowania klauzulowego (por. art. 787 i 787¹ k.p.c.). Natomiast we właściwym postępowaniu egzekucyjnym, jeżeli egzekucja jest prowadzona z majątku wspólnego małżonków, zarówno gdy nadano klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika (np. art. 845 § 2⁴ zd. 2 i art. 923¹ § 1

²⁸ Dla uproszczenia uwag przyjmuję, że wierzyciel dysponuje tytułem wykonawczym wystawionym przeciwko obojgu małżonkom (art. 923¹ § 1 zd. 2 k.p.c.).

²⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).

zd. 2 k.p.c.), jak i gdy ustawa pozwala na prowadzenie egzekucji bez klauzuli nadanej przeciwko małżonkowi dłużnika (np. art. 776¹ § 1, art. 845 § 2⁴ zd. 1 i art. 923¹ § 1 zd. 1 k.p.c.), małżonek dłużnika (w sensie materialnoprawnym) jest dłużnikiem egzekwowanym, gdyż egzekucja jest prowadzona zgodnie z prawem z jego majątku³⁰. Mają zatem wobec niego zastosowanie wszystkie rygory obowiązujące dłużnika (por. np. art. 761 § 3, art. 762 § 1 zd. 2 i art. 770 § 1 k.p.c.). Trzeba też uznać dopuszczalność podjęcia przez niego obrony przed egzekucją na równi z dłużnikiem (por. np. art. 765 § 1², art. 767 § 2 i 3² oraz art. 795 § 2 zd. 2 k.p.c.). Na etapie właściwego postępowania egzekucyjnego pojęcie dłużnika w znaczeniu materialnoprawnym jest w zasadzie nieistotne, ponieważ o tym, kto jest dłużnikiem, decyduje treść tytułu wykonawczego.

Przepisy art. 952¹ § 1–4 k.p.c. dotyczą tylko inicjatywy w wyznaczeniu terminu licytacji, poczynając od dnia 30 maja 2020 r. Jak już zatem zaznaczono, jeżeli komornik wyznaczył z urzędu termin pierwszej licytacji przed tym dniem, to może dokonywać wszelkich dalszych czynności związanych z licytacją (np. ogłoszeń o licytacji), w tym także ją przeprowadzić.

3. „Uprawnienie” wierzyciela do złożenia wniosku

Zgodnie z treścią art. 952¹ § 2 k.p.c. wierzyciel jest uprawniony do złożenia wniosku, o którym mowa w § 1, jeżeli wysokość egzekwowanej należności głównej stanowi co najmniej równowartość jednej dwudziestej części sumy oszacowania. W świetle przytoczonego przepisu o możliwości³¹ złożenia wniosku przez wierzyciela decyduje stosunek wysokości egzekwowanej należności głównej do sumy oszacowania.

³⁰ Tym bardziej małżonek dłużnika w sensie materialnoprawnym jest dłużnikiem egzekwowanym, jeżeli nadano przeciwko niemu klauzulę wykonalności.

³¹ Analizowany przepis art. 952¹ § 2 k.p.c. stanowi o uprawnieniu wierzyciela do złożenia wniosku, jednak należy uznać, że chodzi w nim o możliwość procesową (zob. W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *op. cit.*, s. 146–147).

Wskazówki co do sposobu rozumienia terminu „należność główna” dają tylko art. 23 ust. 2 i 3 u.k.k.³², które jako jedyne w prawie egzekucyjnym posługują się tym pojęciem³³. Zatem w wypadku, gdy egzekwowane jest świadczenie jednorazowe, należność główną stanowi kwota wymieniona (na ogół zasądzona przez sąd) w tytule wykonawczym jako należność z określonego stosunku prawnego³⁴. W skład należności głównej nie wchodzi zaś odsetki i koszty postępowania oraz inne należności uboczne (por. art. 23 ust. 2 u.k.k., który *expressis verbis* rozróżnia te składniki egzekwowanego świadczenia)³⁵. Jeżeli jednak w postępowaniu rozpoznawczym zasądzono tylko odsetki od pewnej kwoty albo należności uboczne z danego stosunku prawnego, to te odsetki albo należności uboczne stanowią w postępowaniu egzekucyjnym należność główną, niezależnie, czy odsetki są skapitalizowane i określone kwotowo, czy zasądzone procentowo³⁶. Natomiast w sprawach o egzekucję świadczeń powtarzających się należność główna odpowiada sumie świadczeń zaległych oraz świadczeń za jeden rok, a jeśli świadczenia należą się za okres krótszy niż rok – sumie świadczeń za cały czas ich trwania (art. 23 ust. 3 u.k.k.). Jeżeli wierzyciel egzekwuje w jednym postępowaniu kilka należności głównych, zlicza się ich wartość; nie ma przy tym znaczenia, ile tytułów wykonawczych złożył wierzyciel.

Należność główna nie może w zasadzie ulec zwiększeniu w toku postępowania egzekucyjnego, w szczególności jeżeli egzekwowana jest należność jednorazowa. W toku postępowania narastają bowiem odsetki od należności głównej, które, jak zaznaczono, nie wchodzi w skład należności głównej w rozumieniu art. 23 ust. 2 u.k.k., a tym

³² Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2363 ze zm.).

³³ Pojęcia te powinny być jednolicie rozumiane w całym prawie egzekucyjnym. Nie ma bowiem podstaw do różnego ich rozumienia na tle art. 23 u.k.k. i art. 952¹ k.p.c. (por. J. Wróblewski [w:] W. Lang, J. Wróblewski, S. Zawadzki, *op. cit.*, s. 443–444; J. Wróblewski, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 132–133).

³⁴ I. Kunicki, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 130.

³⁵ Na marginesie należy zaznaczyć, że w danej sprawie odsetki, koszty postępowania i inne należności uboczne mogą znacznie przewyższać należność główną.

³⁶ Por. I. Kunicki, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 130.

samym w rozumieniu art. 952¹ k.p.c. Natomiast należności powtarzające się, np. świadczenia alimentacyjne, z tytułu czynszu albo wynagrodzenia za pracę, mogą ulec zwiększeniu, w szczególności o kolejne okresy płatności, jeżeli w odpowiedni sposób zostały zasądzone w wyroku (art. 190 k.p.c.). Należy uznać, że w takim wypadku o wysokości należności głównej decyduje moment (dzień) wyznaczenia przez komornika terminu licytacji. Na tę chwilę bowiem komornik powinien ocenić, czy spełniona jest przesłanka zasadności wniosku w postaci stosunku wysokości egzekwowanej należności głównej do sumy oszacowania nieruchomości.

Ze względu na skomplikowany sposób określania sumy oszacowania nieruchomości (por. art. 948 § 2 i 3 oraz art. 949 k.p.c.) trzeba przyjąć, że suma oszacowania, w świetle art. 952¹ § 2 i 3 k.p.c., to suma będąca podstawą wyznaczenia ceny wywołania przy licytacji nieruchomości (por. art. 965 i 983 k.p.c.). W wypadku egzekucji z ułamkowej części nieruchomości opisowi i oszacowaniu podlega cała nieruchomość. Sumą oszacowania takiej części jest odpowiednia część sumy oszacowania całej nieruchomości (art. 1009 k.p.c.).

Jeżeli nie zostanie spełniona przesłanka stosunku wysokości egzekwowanej należności głównej do wysokości sumy oszacowania nieruchomości, wierzyciel nie może skutecznie złożyć wniosku o wyznaczenie terminu licytacji, a zatem komornik powinien oddalić taki wniosek.

Należy uznać, że jeżeli wierzyciel nie złoży wniosku o wyznaczenie terminu licytacji na podstawie art. 952¹ k.p.c. w ciągu sześciu miesięcy od dnia uprawomocnienia się opisu i oszacowania (por. art. 950 k.p.c.), postępowanie egzekucyjne podlega umorzeniu z urzędu na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c.³⁷

³⁷ Tak też przyjmuje się w razie niezłożenia przez wierzyciela wniosku o wyznaczenie drugiej licytacji, wymaganego przez art. 983 k.p.c. (por. B. Dobrzański [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976, s. 1305; M. Tyczka [w:] E. Wengerek, M. Tyczka, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, t. 2, Warszawa 1994, s. 292; Z. Merchel [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 1994, s. 400; K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2012, s. 1514; M. Krakowiak, *op. cit.*, s. 1090; T. Żyznowski, *op. cit.*, s. 1159).

4. Kilku wierzycieli egzekwujących

Zgodnie z art. 952¹ § 3 k.p.c., jeżeli egzekucję z nieruchomości prowadzi kilku wierzycieli, termin licytacji nieruchomości, o której mowa w § 1, wyznacza się również w przypadku, gdy wnioski w tym przedmiocie złożyli wierzyciele, których łączna wysokość egzekwowanych należności głównych stanowi co najmniej równowartość jednej dwudziestej części sumy oszacowania.

Przywołany przepis stanowi konsekwencję paragrafu poprzedzającego, a zatem gdyby nawet nie istniał, to problem wyznaczenia licytacji na wniosek przy wielości wierzycieli egzekwujących należałoby rozwiązać tak samo. Na tle art. 952¹ § 3 k.p.c. nie ma znaczenia, czy należności główne wierzycieli wnoszących o wyznaczenie terminu licytacji są w podobnej wysokości, czy znacznie się różnią.

Jeśli kilku wierzycieli złoży wnioski o wyznaczenie terminu licytacji w tym samym czasie (dniu), bo np. działają w porozumieniu, albo złożą jeden wniosek podpisany przez kilku, to nie powstają dalsze problemy. Jeżeli natomiast wierzyciele złożą wnioski oddzielnie, a przy tym w różnym czasie, to komornik może brać pod uwagę jedynie wnioski, które wpłynęły do niego i nie zostały jeszcze oddalone. Tylko wówczas wartość należności głównych tych wierzycieli – wnioskodawców podlega zliczeniu. Jeśli zaś komornik zdążył już oddalić złożony wcześniej wniosek, to nie może go brać pod uwagę i nie może doliczyć należności tego wnioskodawcy przy ocenie wartości egzekwowanej należności głównej. Należy jednak pamiętać o treści art. 359 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., zgodnie z którym postanowienia niekończące postępowania w sprawie mogą być uchylane i zmieniane wskutek zmiany okoliczności sprawy, chociażby były zaskarżone, a nawet prawomocne. Wniesienie kolejnego wniosku w tej samej kwestii, jeżeli po jego wniesieniu należności główne wnioskodawców przekraczają jedną dwudziestą część sumy oszacowania, należy uznać za zmianę okoliczności sprawy. W takim wypadku komornik powinien zatem z urzędu uchylić swoje postanowienie

oddalające wniosek³⁸ i rozpoznać obydwie wnioski łącznie, a w konsekwencji wyznaczyć termin licytacji.

5. Należności Skarbu Państwa albo zasądzone w postępowaniu karnym

Według art. 952¹ § 4 *in principio* k.p.c. przepisów § 2 i 3 nie stosuje się, jeżeli należność przysługuje Skarbowi Państwa lub wynika z wyroku wydanego w postępowaniu karnym³⁹.

Niestosowanie § 2 i 3 oznacza, że wierzyciel wymieniony w art. 952¹ § 4 k.p.c. może skutecznie złożyć wniosek o wyznaczenie terminu licytacji, choćby jego należność główna była niższa niż jedna dwudziesta część sumy oszacowania nieruchomości⁴⁰. Ma natomiast zastosowanie art. 952¹ § 1 k.p.c., a zatem także w tych wypadkach pierwsza licytacja może być wyznaczona tylko na wniosek wierzyciela.

Jeżeli wierzycieli jest kilku, a wniosek składa Skarb Państwa albo wierzyciel, który uzyskał należność w postępowaniu karnym, nie ma znaczenia wysokość należności głównej wnioskodawcy. Inni wierzyciele są beneficjentami takiego wniosku i egzekucja toczy się dalej także na ich rzecz. Jeśli zaś wniosek składają inni wierzyciele, to wielkość ich należności głównych powinna przekraczać jedną dwudziestą część sumy oszacowania.

O tym, czy należność przysługuje Skarbowi Państwa decyduje treść tytułu wykonawczego, a zatem treść tytułu egzekucyjnego albo klauzuli wykonalności. Jeżeli Skarb Państwa nabył wierzytelność i uzyskał klauzulę wykonalności na swoją rzecz (art. 788 k.p.c.), to aktualnie jest wierzycielem i przepis art. 952¹ § 4 k.p.c. ma zastosowanie. Jeśli zaś wierzytelność pierwotnie przysługującą Skarbowi Państwa nabył od niego inny podmiot,

³⁸ Należy zaznaczyć, że postanowienie komornika oddalające wniosek o wyznaczenie terminu licytacji nie kończy postępowania w sprawie.

³⁹ Dalsza część tego paragrafu dotycząca zgody dłużnika albo sądu zostanie omówiona niżej.

⁴⁰ Tego rodzaju uprzywilejowanie niektórych wierzycieli budzi zastrzeżenia co do zgodności z konstytucyjną zasadą równości wszystkich wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP).

to Skarb Państwa nie jest wierzycielem i art. 952¹ § 4 k.p.c. nie ma zastosowania do nabywcy wierzytelności.

W drugim wypadku spośród określonych w art. 952¹ § 4 zd. 1 k.p.c., tytuł egzekucyjny musi być wydany w postępowaniu karnym. Egzekucji sądowej podlegają następujące należności uzyskane w postępowaniu karnym: roszczenia cywilne, orzeczona grzywna, świadczenie pieniężne oraz należności sądowe (art. 25 § 1 k.k.w.⁴¹); nawiązki i świadczenia pieniężne zasądzone na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (art. 43 § 5 k.k.w.); przepadek przedsiębiorstwa przez jego sprzedaż w całości lub w zorganizowanej części (art. 187a § 4 k.k.w.)⁴².

Ponadto art. 952¹ § 4 k.p.c. stanowi, że tytułem egzekucyjnym może być tylko wyrok. Należy uznać, że chodzi tu o wyrok w znaczeniu dokumentu, nie zaś o rozstrzygnięcie istoty sprawy. Jeżeli zatem koszty postępowania karnego zostaną zasądzone w wyroku, to ma do nich zastosowanie art. 952¹ § 4 k.p.c. Jeśli zaś koszty te zostaną zasądzone w postanowieniu, to wskazany przepis nie ma zastosowania, a zatem wniosek o wyznaczenie terminu licytacji będzie skuteczny, jeżeli spełni wymagania z art. 952¹ § 2 lub 3 k.p.c.

W wypadku należności zasądzonej w postępowaniu karnym nie ma znaczenia, czy nastąpił przelew wierzytelności. Istotne jest bowiem tylko, aby wyrok zasądzający świadczenie został wydany w postępowaniu karnym, a dalsze losy wierzytelności są obojętne.

6. Zgoda dłużnika

W myśl art. 952¹ § 4 zd. 1 k.p.c. przepisów § 2 i 3 nie stosuje się również, jeżeli mimo niespełnienia warunków przewidzianych w tych przepisach

⁴¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 523 ze zm.).

⁴² Należy zaznaczyć, że należności uzyskane w postępowaniu karnym, które co do zasady podlegają egzekucji administracyjnej (por. art. 27 i 188 § 5 k.k.w.), mogą być egzekwowane w drodze egzekucji sądowej w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej.

zgodę na wyznaczenie terminu licytacji wyraził dłużnik, do którego nieruchomości należy, albo sąd. Przytoczony przepis wyłącza zastosowanie tylko art. 952¹ § 2 i 3 k.p.c., nie wyłącza zaś zastosowania § 1 tego artykułu. Wniosek o wyznaczenie terminu pierwszej licytacji powinien zatem złożyć wierzyciel. Wniosek ten będzie skuteczny, mimo że należność główna wnioskodawcy wynosi mniej niż jedna dwudziesta sumy oszacowania nieruchomości.

Dłużnik może wyrazić zgodę na wyznaczenie terminu licytacji zarówno przed złożeniem, jak i po złożeniu przez wierzyciela wniosku. Należy uznać, że w razie złożenia przez wierzyciela wniosku niespełniającego warunków określonych w art. 952¹ § 2 albo 3 k.p.c., komornik przed oddaleniem wniosku powinien wystąpić do dłużnika o wypowiedzenie się w kwestii wyrażenia zgody.

Jeżeli egzekucja jest prowadzona z majątku wspólnego dłużnika oraz jego małżonka, zgodę na wyznaczenie terminu licytacji powinni wyrazić oboje małżonkowie. Jak już bowiem zaznaczono, w razie prowadzenia egzekucji z majątku wspólnego, małżonek ten jest dłużnikiem egzekwowanym w świetle przepisów o właściwym postępowaniu egzekucyjnym⁴³.

Należy przyjąć, że dłużnik wyraża zgodę bez związku z określonym wnioskiem wierzyciela. Dłużnik może zatem wyrazić zgodę, nie wiedząc, czy jakikolwiek wierzyciel złożył albo złoży wniosek o wyznaczenie terminu licytacji. Zgoda dłużnika jest bezterminowa, to znaczy obowiązuje do czasu zakończenia danego postępowania egzekucyjnego z nieruchomości (np. umorzenia postępowania), a przy tym niezależnie od przyczyny zakończenia. Co więcej, dłużnik nie może obwarować zgody żadnym terminem, a zatem nie może ograniczyć czasowo jej skuteczności. Zgoda dłużnika, na zasadach ogólnych, może być wyrażona w jednej z form określonych w art. 760 § 1 k.p.c.

Co do zasady, zgoda dłużnika powinna być wyrażona przed oddaleniem przez komornika wniosku niespełniającego warunków określonych

⁴³ Szerzej na ten temat wyżej, w punkcie 2 niniejszego opracowania.

w art. 952¹ § 2 lub 3 k.p.c. Jeżeli jednak komornik oddalił wniosek wierzyciela, gdyż należność główna wnioskodawcy nie stanowiła co najmniej równowartości jednej dwudziestej sumy oszacowania nieruchomości, a następnie dłużnik wyraził zgodę na wyznaczenie terminu licytacji, to zgoda ta jest skuteczna, a zatem komornik powinien z urzędu uchylić swoje postanowienie w trybie art. 359 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz wyznaczyć termin licytacji⁴⁴.

7. Zgoda sądu

Jak już zaznaczono, ograniczenie wyznaczenia terminu licytacji określone w art. 952¹ § 2 i 3 k.p.c. nie ma zastosowania także wtedy, gdy zgodę na wyznaczenie terminu licytacji wyraził sąd. Według art. 952¹ § 4 zd. 2 k.p.c. sąd wyraża zgodę na wyznaczenie terminu licytacji na wniosek wierzyciela, jeżeli przemawia za tym wysokość i charakter dochodzonej należności lub brak możliwości zaspokojenia wierzyciela z innych składników majątku dłużnika. Na postanowienie sądu oddalające wniosek wierzyciela przysługuje zażalenie.

Wierzyciel, który nie dysponuje należnością główną w wysokości co najmniej jednej dwudziestej sumy oszacowania nieruchomości, może złożyć do sądu wniosek o wyrażenie zgody na wyznaczenie terminu licytacji. Przy czym wystąpienie do sądu ma sens, gdy brak jest widoków na to, że dłużnik wyrazi zgodę na wyznaczenie terminu licytacji, gdyż uzyskanie zgody dłużnika następuje znacznie szybciej.

Wniosek do sądu może złożyć kilku wierzycieli łącznie albo każdy z osobna, ale jest to w zasadzie zbędne⁴⁵, jeżeli bowiem sąd wyrazi zgodę na wniosek jednego z nich, licytacja będzie wyznaczona ze skutkiem dla wszystkich.

Podobnie jak w przypadku zgody dłużnika, nie ma znaczenia to, czy zgoda sądu została udzielona przed złożeniem przez wierzyciela wnio-

⁴⁴ Szerzej na temat zastosowania art. 359 § 1 w zw. art. 13 § 2 k.p.c. wyżej, w punkcie 4 niniejszego opracowania.

⁴⁵ O wyjątku od tej zasady będzie mowa niżej.

sku do komornika o wyznaczenie terminu licytacji, czy po jego złożeniu. Jeżeli jednak komornik oddalił wniosek, a następnie wierzyciel przedstawił zgodę sądu, komornik powinien z urzędu uchylić postanowienie oddalające wniosek (art. 359 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) i wyznaczyć termin licytacji.

Zgoda sądu nie jest jednak udzielana abstrakcyjnie, lecz na wniosek wierzyciela, należy zatem uznać, że jest ściśle powiązana z tym wnioskiem. W konsekwencji, zgodą sądu nie może posłużyć się przed komornikiem inny wierzyciel niż ten, który uzyskał zgodę. Orzeczenie sądu jest bowiem skuteczne, co do zasady, tylko wobec uczestników postępowania w przedmiocie jego wydania (por. art. 365 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Inni wierzyciele będą jednak beneficjentami zgody udzielonej przez sąd, a zatem wyznaczona licytacja będzie odbywać się także na ich rzecz.

Należy uznać, że właściwy do wyrażenia zgody jest sąd nadzorujący egzekucję z nieruchomości, a więc sąd rejonowy, w którego okręgu nieruchomość jest położona (art. 921¹ k.p.c.).

Przepis art. 952¹ § 4 zd. 2 k.p.c. zawiera dwie przesłanki wyrażenia zgody przez sąd, ale wystarczy spełnienie tylko jednej z nich. Pierwsza przesłanka to „wysokość i charakter dochodzonej należności”. Przesłanka ta składa się z dwóch elementów, które ze względu na połączenie ich spójnikiem „i” muszą być spełnione łącznie. Nie wystarczy bowiem jako podstawa zgody sądu uwzględnienie jedynie wysokości albo tylko charakteru należności wnioskodawcy.

Co do wysokości należności wyrażenie zgody przez sąd jest uzasadnione tym bardziej, im wysokość egzekwowanej należności głównej jest zbliżona do jednej dwudziestej sumy oszacowania. Ponadto, jeżeli należność główna wnioskodawcy jest duża i wartość szacunkowa nieruchomości również, to sama wysokość należności głównej przemawia za wyrażeniem zgody przez sąd, mimo że jej wartość znacznie odbiega od jednej dwudziestej sumy oszacowania. Należy przy tym dodać, że sąd bierze pod uwagę tylko wysokość i charakter należności głównej wnioskodawcy. W konsekwencji, mimo iż wyżej wskazano zbędność składania do sądu wniosku przez kilku wierzycieli, złożenie takie może

mieć skutek pozytywny, gdyż wartość należności głównej ulegnie przez to zwiększeniu.

Uwzględnienie charakteru należności oznacza, że w tym wypadku sąd powinien udzielić ochrony należnościom szczególnie chronionym przez prawo egzekucyjne w ogólności. W pierwszym rzędzie zatem powinien wziąć pod uwagę treść art. 1025 k.p.c., który czyni uprzywilejowanymi określone należności w podziale sumy uzyskanej z egzekucji. Nie ma przy tym formalnego nakazu zastosowania tego przepisu, a przewidziane w nim uprzywilejowanie niektórych należności może budzić wątpliwości co do zasadności. W konsekwencji, sąd powinien samodzielnie ocenić przesłankę charakteru należności. Wydaje się jednak, że takie należności jak alimentacyjne, czy z tytułu wynagrodzenia za pracę (art. 1025 § 1 pkt 2, 3 i 6 k.p.c.) powinny być szczególnie chronione także przez dopuszczenie wyznaczenia licytacji nieruchomości dla ich wyegzekwowania.

Drugą przesłankę stanowi „brak możliwości zaspokojenia wierzyciela z innych składników majątku dłużnika”. Nie jest jasne, w jaki sposób sąd ma to stwierdzić. Wydaje się, że brak ten powinien być stwierdzony przede wszystkim przez podjęcie próby przeprowadzenia egzekucji z innych składników majątku dłużnika.

8. Stan zagrożenia epidemicznego albo stan epidemii

Stosownie do treści art. 952¹ § 5 k.p.c. licytacji lokalu mieszkalnego lub nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym, które służą zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika, nie przeprowadza się w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii oraz dziewięćdziesiąt dni po jego zakończeniu.

Paragraf ten, tak samo jak cały artykuł 952¹ k.p.c., ma zastosowanie od momentu jego wejścia w życie (tj. od dnia 30 maja 2020 r.) także do postępowań toczących się już w tej chwili, o ile wnioski o wyznaczenie pierwszej licytacji nie został złożony przed tym dniem (art. 64 ustawy

z dnia 14 maja 2020 r.), bądź też, jak należy przyjąć, jeśli przed dniem 30 maja 2020 r. nie został wyznaczony termin pierwszej licytacji⁴⁶. Jeżeli wniosek został złożony albo termin pierwszej licytacji został wyznaczony przed dniem 30 maja 2020 r., to przeprowadzenie pierwszej licytacji jest dopuszczalne.

Trzeba uznać, że art. 952¹ § 5 k.p.c. ma zastosowanie tylko do pierwszej licytacji nieruchomości. Przemawia za tym jego umiejscowienie w przepisach o pierwszej licytacji oraz brak odpowiednika w przepisach o drugiej licytacji nieruchomości (art. 983–986 k.p.c.) albo odesłania do tego paragrafu lub w ogólności do przepisów o pierwszej licytacji. W konsekwencji, druga licytacji nieruchomości może być przeprowadzona także w stanie zagrożenia epidemicznego albo w stanie epidemii, niezależnie od wszelkich okoliczności uregulowanych w art. 952¹ k.p.c.

Przepis art. 952¹ k.p.c. nie ma zastosowania do innych czynności egzekucyjnych wierzyciela ani komornika. W okresie stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii może zatem odbywać się opis i oszacowanie. Jeżeli zaś licytacji odbyła się wcześniej, to po dniu 30 maja 2020 r. może nastąpić przybicie (por. art. 987 k.p.c.) oraz przysądzenie własności (art. 998 k.p.c.). Ponadto, jeżeli pierwsza licytacji nie doszła do skutku, to art. 952¹ § 5 k.p.c. nie stoi na przeszkodzie złożeniu przez wierzyciela wniosku o przejęcie nieruchomości na własność, złożeniu wniosku o wyznaczenie drugiej licytacji, ani przeprowadzeniu przez komornika drugiej licytacji.

Wyznaczenie terminu pierwszej licytacji może nastąpić przed upływem dziewięćdziesięciu dni od zakończenia stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, a nawet przed zakończeniem tych stanów, jednakże sama licytacji może się odbyć dopiero po upływie wskazanych dziewięćdziesięciu dni.

Złożenie wniosku przez wierzyciela nie oznacza, że komornik musi od razu wyznaczyć termin pierwszej licytacji. W praktyce wyznaczenie

⁴⁶ Por. uwagi zawarte w punkcie I niniejszego opracowania.

tego terminu powinno nastąpić najwcześniej po zakończeniu stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii, tylko wówczas bowiem można ocenić, kiedy upłynie dziewięćdziesięciodniowy termin od zakończenia danego stanu. W opisanej tu sytuacji nie dojdzie do naruszenia art. 760 § 1¹ k.p.c. nakazującego podjęcie przez komornika czynności w ciągu siedmiu dni od otrzymania wniosku⁴⁷, ponieważ przestrzeganie tego przepisu jest w tym wypadku niemożliwe.

⁴⁷ Szerzej na temat tego terminu: I. Kunicki, *Wybór formy złożenia wniosku, termin do podjęcia czynności, uzyskiwanie informacji i pouczenie uczestników przez komornika. Komentarz do art. 760, 761 i 763¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, PPE 2019, nr 7, s. 71–73.

STRESZCZENIE Wyrok w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości a umorzenie z urzędu egzekucji skierowanej do nieruchomości

W opracowaniu poruszono problematykę odnoszącą się do tego, czy wyrok, wydany w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym nakazujący wykreślenie wpisu własności na rzecz dłużnika (art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece), stanowi podstawę do umorzenia z urzędu egzekucji skierowanej do tej nieruchomości (art. 824 § 1 pkt 2 lub pkt 6 k.p.c.). Chodzi o rozważenie, jaki jest wzajemny stosunek postępowania sądowego (procesu), w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości poprzez wykreślenie pozwanego jako właściciela, do postępowania egzekucyjnego z tej nieruchomości, prowadzonego przeciwko temu pozwanemu jako dłużnikowi. Kwestia ta ma niemałe znaczenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne.

Słowa kluczowe: *wyrok sądu uwzględniający powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości, rozszerzona prawomocność takiego wyroku, egzekucja z nieruchomości, umorzenie z urzędu postępowania egzekucyjnego*

SUMMARY Judgment in a Case to Reconcile the Content of the Land and Mortgage Register with the Actual Legal State of the Real Estate and ex Officio Discontinuance of the Enforcement Against this Real Estate

The article raises the issue of whether the judgment entered in the case on reconciliation of the content of the land and mortgage register with the actual legal state of the real estate that orders to delete the ownership entry in favour of the debtor (art. 10 of the Act dated 6th of July 1982 on land and mortgage registers) constitutes the basis for ex officio discontinuance of the enforcement against this real estate (art. 824 § 1 (2) or (3) of the Code of Civil Procedure). The point is to

consider the mutual relationship between the court proceedings (trial) in the case to reconcile the content of the land and mortgage register by deleting the defendant as the owner and the enforcement proceedings against this real estate conducted against the defendant as the debtor. That issue is of considerable both theoretical and practical importance.

Keywords: *court judgment granting the action to reconcile the content of the land and mortgage register with the actual legal state of the real estate, extended validity of such a judgment, real estate enforcement, ex officio discontinuance of the enforcement proceedings*

Wyrok w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości a umorzenie z urzędu egzekucji skierowanej do nieruchomości

I. Wprowadzenie

Bezpośrednim powodem napisania niniejszego opracowania było zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy w Poznaniu do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy w trybie art. 390 k.p.c., które brzmi następująco: „Czy uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym na skutek wyroku nakazującego wykreślenie wpisu własności na rzecz dłużnika stanowi podstawę do umorzenia z urzędu egzekucji skierowanej do tej nieruchomości

(art. 824 § 1 pkt 2 lub pkt 6 k.p.c.), a w razie pozytywnej odpowiedzi, czy po stronie pozwanej w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości, która została zajęta w postępowaniu egzekucyjnym, konieczny jest łączny udział wierzycieli uczestniczących w tym postępowaniu?”¹. W uchwale z dnia 27 listopada 2020 r. (III CZP 83/19) Sąd Najwyższy uznał, że: „1. Wykreślenie z księgi wieczystej wpisu własności na rzecz dłużnika w następstwie wyroku uwzględniającego powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, nie skutkuje niedopuszczalnością uprzednio skierowanej do tej nieruchomości egzekucji ze względu na jej przedmiot (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c.). 2. Właścicielowi nieruchomości niewpisanemu do księgi wieczystej, którego prawo naruszono przez skierowanie egzekucji do tej nieruchomości, przysługuje powództwo o zwolnienie od egzekucji (art. 841 § 1 k.p.c.)”. Nie zwalnia to jednak nauki od podjęcia próby rozprawienia się z tą kwestią, skoro w orzecznictwie sądów powszechnych wywołuje ona wątpliwości. W tym miejscu autor niniejszego artykułu chce zaznaczyć, że nie zgadza się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w tym orzeczeniu.

Jak się wydaje, problematyka ta nie była wcześniej przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego oraz piśmiennictwa. Stąd też celem opracowania jest rozważenie wzajemnego stosunku między postępowaniem (a ściślej wydanym w jego toku prawomocnym wyrokiem), w sprawie z powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym przez wykreślenie pozwanego jako właściciela, i postępowaniem egzekucyjnym z tej nieruchomości, prowadzonym przeciwko temu pozwanemu jako dłużnikowi. Chodzi o odpowiedź na pytanie, czy wyrok wydany w takiej sprawie rzuca na tok egzekucji z nieruchomości, czy też wprost przeciwnie – nie ma *per se* na nią wpływu. Udzielenie odpowiedzi na te nurtujące kwestie musi być poprzedzone chociaż ogólnym omówieniem normy z art. 824 § 1 k.p.c. oraz charakteru powództwa z art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r.

¹ Sprawa ma w SN sygn. akt III CZP 83/19.

o księgach wieczystych i hipotece², jak też skuteczności wyroku wydanego w takiej sprawie.

2. Norma procesowa z art. 824 § 1 k.p.c.

Jak stanowi art. 824 § 1 k.p.c., postępowanie egzekucyjne umarza się w całości lub części z urzędu:

- 1) jeżeli okaże się, że egzekucja nie należy do organów sądowych;
- 2) jeżeli wierzyciel lub dłużnik nie ma zdolności sądowej **albo gdy egzekucja ze względu na jej przedmiot** lub na osobę dłużnika jest niedopuszczalna;
- 3) jeżeli jest oczywiste, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych;
- 4) jeżeli wierzyciel w ciągu sześciu miesięcy nie dokonał czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszonego postępowania, przy czym termin ten biegnie od dnia dokonania ostatniej czynności egzekucyjnej, a w razie zawieszenia postępowania – od dnia ustania przyczyny zawieszenia (§ 1¹);
- 5) jeżeli prawomocnym orzeczeniem tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności albo orzeczenie, na którym oparto klauzulę wykonalności, zostało uchylone lub utraciło moc;
- 6) jeżeli egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, **albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego.**

Artykuł 824 § 1 k.p.c. obejmuje wypadki umorzenia postępowania egzekucyjnego przez organ egzekucyjny z urzędu. Niezależnie od powyższego do umorzenia postępowania egzekucyjnego (w całości lub części) może dojść na wniosek oraz z mocy samego prawa³. Wskazane w tym

² T.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 2204; dalej: u.k.w.h.

³ A. Marciniak wskazuje, że umorzenie postępowania egzekucyjnego może nastąpić: 1) z mocy samego prawa, 2) z mocy postanowienia organu egzekucyjnego, 3) z mocy

przepisie wypadki mają przy tym zastosowanie w każdym postępowaniu, bez względu na sposób egzekucji. Ponadto przepisy regulujące poszczególne sposoby egzekucji zawierają dalsze wypadki umorzenia przez organ egzekucyjny, np. art. 875, 877, 979, 981, 985, 1008, 1070, 1153²¹ k.p.c.

Pomimo że umorzenie postępowania egzekucyjnego w sytuacjach określonych w art. 824 k.p.c. następuje z urzędu, nie wyklucza to możliwości złożenia przez uczestników wniosku w tej kwestii. Wniosek ten musi być rozstrzygnięty przez organ egzekucyjny postanowieniem, na które przysługuje środek zaskarżenia w postaci zażalenia, gdy postanowienie wydał sąd (art. 828 k.p.c.), lub skargi na czynność komornika, gdy postanowienie wydał komornik (art. 767 § 1 k.p.c.)⁴. Z uwagi na przedmiot niniejszych rozważań wystarczające będzie omówienie przesłanek z art. 824 § 1 pkt 2 i 6 k.p.c.

W piśmiennictwie wskazuje się, że niedopuszczalność egzekucji sądowej ze względu na przedmiot zachodzi w następujących wypadkach⁵:

- 1) jeżeli egzekucja została skierowana do przedmiotu albo prawa, które nie podlega egzekucji na podstawie przepisów – zwłaszcza art. 829–839, 890 § 1, 1060 § 2, art. 1115 § 4 k.p.c. oraz wydanych na ich podstawie przepisów wykonawczych, art. 87–88 k.p., art. 140 i n. ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁶, art. 54a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe⁷;
- 2) jeżeli sąd na podstawie art. 841 k.p.c. wyda prawomocne orzeczenie o zwolnieniu zajętego przedmiotu od egzekucji⁸; oczywiście

postanowienia sądu (zob. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2019, s. 299).

⁴ Zob. np. J. Jagieła [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom IV. Komentarz. Art. 730–1095'*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2020, komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 1.

⁵ Zob. np. J. Jagieła, *op. cit.*, komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 10; M. Łochowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 506–1217*, t. 2, pod red. T. Szancły, Warszawa 2019, komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 6.

⁶ Tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.

⁷ Tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2357 ze zm.

⁸ W piśmiennictwie wyrażono także pogląd, że skutkiem takiego wyroku jest uchylenie zajęcia i powiązany z tym obowiązek organu egzekucyjnego podjęcia czynności będących konsekwencją niedopuszczalności egzekucji z danego przedmiotu,

powód, który uzyskał takie orzeczenie, winien je przedstawić komornikowi;

- 3) jeżeli dłużnik ponosi odpowiedzialność z określonych przedmiotów albo do wysokości ich wartości (art. 836, 837 k.p.c.), a egzekucja została skierowana do innych przedmiotów, albo w celu wyegzekwowania świadczeń przekraczających wartość rzeczy, do wysokości której dłużnik ponosi odpowiedzialność;
- 4) jeżeli wniosek o wszczęcie egzekucji z nieruchomości zostanie zgłoszony przed upływem sześciu miesięcy od umorzenia prowadzonej egzekucji z tej nieruchomości (art. 985 § 1 k.p.c.).

Ze względu zaś na osobę dłużnika niedopuszczalność egzekucji zachodzi w stosunku do osób korzystających z immunitetu egzekucyjnego na podstawie art. 1115 § 1 i 2 k.p.c. Egzekucja przeciwko osobom korzystającym z tego immunitetu może być jednak prowadzona po wyraźnym zrzeczeniu się przez państwo wysyłające lub odpowiednią organizację międzynarodową immunitetu egzekucyjnego, jednakże z ograniczeniami przedmiotowymi wynikającymi z art. 1115 § 3 i 4 k.p.c. Istotnym ograniczeniom ze względu na osobę dłużnika podlega również egzekucja przeciwko Skarbowi Państwa. Egzekucja świadczeń pieniężnych dopuszczalna jest bowiem tylko z rachunku bankowego właściwej *statio fisci*, po uprzednim bezskutecznym wezwaniu do dobrowolnego spełnienia świadczenia (art. 1060 § 2 k.p.c.), natomiast egzekucja świadczeń niepieniężnych jest niedopuszczalna (art. 1060 § 3 k.p.c.)⁹. Ograniczenia o charakterze podmiotowym łączą się także np. z art. 1058 § 1 k.p.c. dotyczącym niestosowania aresztu wobec osób chorych¹⁰.

Z kolei co do sprzeczności egzekucji z treścią tytułu wykonawczego, chodzi tu o przypadki, gdy prowadzenie egzekucji jest sprzeczne

np. uchylenie dozoru (art. 855 § 1 k.p.c.), czy odwołanie wyznaczonej licytacji (tak: W. Siedlecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, pod red. Z. Resicha, W. Siedleckiego, Warszawa 1976, s. 1159). Jak słusznie stwierdza M. Łochowski, nie budzi wątpliwości, że ponowne wszczęcie egzekucji z tego przedmiotu, w tej samej sprawie, przy niezmienionych okolicznościach faktycznych jest niedopuszczalne (zob. M. Łochowski, *op. cit.*, komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 6).

⁹ Zob. np. J. Jagieła, *op. cit.*, komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 11.

¹⁰ Zob. np. K. Flaga-Gieruszyńska [w:] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2019, komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 3.

z treścią tytułu wykonawczego z innych powodów niż skierowanie egzekucji przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji. Sytuacja taka może mieć miejsce, gdy w tytule wykonawczym zostało zastrzeżone dłużnikowi prawo powoływania się na ograniczenie jego odpowiedzialności do określonych przedmiotów majątkowych, a egzekucję skierowano do innego majątku, np. egzekucję skierowano do majątku osobistego małżonka dłużnika, przeciwko któremu została nadana klauzula wykonalności z ograniczeniem odpowiedzialności do majątku wspólnego, albo egzekucję skierowano do spadkobiercy, który spadku jeszcze nie przyjął i ponosi odpowiedzialność tylko ze spadku (art. 1030 k.c.), bądź gdy egzekucję świadczenia niepieniężnego, polegającą na wydaniu ruchomości, nieruchomości, statku, pomieszczenia, skierowano do innego przedmiotu niż wymieniony w tytule wykonawczym, ale przeciwko temu samemu dłużnikowi.

Ponadto należy odnotować, że wydanie prawomocnego orzeczenia, za sprawą którego tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności, nie powoduje jeszcze umorzenia egzekucji prowadzonej na jego podstawie. Do umorzenia niezbędne jest wydanie przez organ egzekucyjny postanowienia o umorzeniu z tej przyczyny. Pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności następuje przede wszystkim za sprawą wyroku wydanego na podstawie art. 840, 840¹, 840² k.p.c. Ponadto, do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności może dojść w wyniku uchylenia postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności. W doktrynie przyjmuje się, że nie można uznać za orzeczenie, którym tytuł wykonawczy został pozbawiony wykonalności, wyroku ustalającego „nieważność aktu notarialnego”¹¹ lub ugody stanowiącej tytuł egzekucyjny¹². Wyrok taki

¹¹ Określenie takie jest w istocie nieprawidłowe. Ważna bądź nieważna może być czynność prawna inkorporowana w akcie notarialnym, a nie sam akt notarialny jako dokument (zob. szerzej np. G. Wolak, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2004r., I CK 384/04*, Lex nr 303351, Rejent 2010, nr 11, s. 114–137).

¹² Tak np. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do części drugiej Kodeksu postępowania cywilnego*, Warszawa 1998, s. 249; E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne powództwa dłużnika*, Warszawa 1967, s. 86.

może stanowić tylko podstawę powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.)¹³.

3. Powództwo z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece

W myśl art. 3 ust. 1 u.k.w.h. domniemywa się, że prawo jawne z księgi wieczystej jest wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym. Ponadto domniemywa się, że prawo wykreślone nie istnieje (art. 3 ust. 2 u.k.w.h.). Przepis ten ustanawia więc m.in. domniemanie, że prawo jawne z księgi wieczystej jest wpisane zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym. Zasadą, że prawo jawne wpisane jest do księgi wieczystej zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym uzasadnia domniemanie, że: 1) prawo wpisane istnieje; 2) przysługuje podmiotowi oznaczonemu we wpisie; 3) treść prawa jest zgodna z wpisem; 4) prawo ma pierwszeństwo wynikające z wpisu¹⁴. Domniemania te są wzruszalne (*praesumptio iuris tantum*)¹⁵. Jak każde domniemanie, prowadzą do odwrócenia reguł dowodowych (zmiany ciężaru dowodu). Osoba wpisana w księdze wieczystej nie musi więc wykazywać prawdziwości wpisu. Obowiązek ten obciąża stronę kwestionującą zgodność wpisu w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Zdaniem Sądu Najwyższego wyrażonym np. w postanowieniu z dnia 24 kwietnia 2013 r.¹⁶ oraz w wyroku z dnia 21 marca 2001 r.¹⁷, domniemań z art. 3 u.k.w.h. nie może wzruszyć każda osoba zainteresowana, lecz tylko osoba legitymująca się interesem prawnym w zaprzeczeniu wniosków, które wynikają z tych domniemań. **W nauce**¹⁸

¹³ Zob. E. Wengerek, *Postępowanie...*, op. cit., s. 249; E. Wengerek, *Przeciwegzekucyjne...*, op. cit., s. 86; J. Jagieła, op. cit., komentarz do art. 824 k.p.c., Nb 24.

¹⁴ Zob. np. I. Heropolitańska [w:] I. Heropolitańska, A. Drewicz-Tułodziecka, K. Hryków-Mycka, P. Kuglarz, *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece oraz przepisy związane. Komentarz*, Warszawa 2017, komentarz do art. 3 u.k.w.h., pkt II, ppkt 3.

¹⁵ Zob. np. E. Gniewek [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom III. Prawo rzeczowe*, pod red. E. Gniewka, Warszawa 2013, s. 198, J. Ignatowicz, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 1998, s. 321.

¹⁶ Postanowienie SN z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 571/12, Lex nr 1365714.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 21 marca 2001 r., III CKN 325/00, Lex nr 52385.

¹⁸ Zob. np. J. Ignatowicz, J. Wasilkowski [w:] *System prawa cywilnego. Prawo własności i inne prawa rzeczowe*, t. 2, pod red. J. Ignatowicza, Wrocław 1977, s. 911; S. Rudnicki,

przyjmuje się, że obalenie domniemań z art. 3 u.k.w.h. może nastąpić w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz w każdym innym postępowaniu (w oparciu o wszelkie dostępne środki dowodowe), w którym ocena prawdziwości wpisu ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sporu. Taki pogląd wyraził też Sąd Najwyższy m.in. w uchwale z dnia 26 marca 1993 r.¹⁹ oraz w wyrokach: z dnia 21 marca 2001 r.²⁰, z dnia 5 kwietnia 2006 r.²¹, z dnia 21 czerwca 2011 r.²² oraz z dnia 9 października 2013 r.²³ Obalenie ich w tym innym postępowaniu, jako przesłanka rozstrzygnięcia, np. w procesie windykacyjnym, negatoryjnym, o dział spadku, o zniesienie współwłasności, o stwierdzenie zasiedzenia, **wywołuje skutki prawne jedynie w obszarze osądzonej sprawy i zapadającego tam rozstrzygnięcia. Sam wpis w księdze wieczystej utrzymuje się i w dalszym ciągu, z wyłączeniem osądzonej sprawy, funkcjonuje domniemanie zgodności wpisu z rzeczywistym stanem prawnym**²⁴. Tak trafnie uznał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 17 czerwca 1960 r.²⁵ W postanowieniu z dnia 14 lutego 2003 r.²⁶ Sąd Najwyższy wskazał, że domniemanie z art. 3 u.k.w.h. nie może być obalone w postępowaniu wieczystoksięgowym o wpis. Uznał, że może ono być obalone jedynie

Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Przepisy o postępowaniu w sprawach wieczystoksięgowych. Komentarz, Warszawa 2005, s. 34; H. Ciepla [w:] H. Ciepla, E. Bałan-Gonciarz, *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz. Wzory wniosków o wpis. Wzory wpisów do księgi wieczystej*, Kraków 2007, s. 21; P. Borkowski, J. Trześniewski-Kwiecień, *Wpisy do ksiąg wieczystych*, Warszawa 2002, s. 22; E. Gniewek [w:] *System...*, *op. cit.*, s. 198.

¹⁹ Uchwała SN z dnia 26 marca 1993 r., III CZP 14/93, OSNCP 1993/11/196. Teza i tego wyroku brzmi następująco: „W postępowaniu o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie dopuszczalne jest obalenie domniemania wynikającego z wpisu (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz.U. Nr 19, poz. 147 ze zm.)”.

²⁰ Wyrok SN z dnia 21 marca 2001 r., III CKN 325/00, Lex nr 52385.

²¹ Wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2006 r., IV CSK 177/05, Lex nr 301835.

²² Wyrok SN z dnia 21 czerwca 2011 r., I CSK 555/10, OSNC 2012/B/43.

²³ Wyrok SN z dnia 9 października 2013 r., V CSK 450/12, Lex nr 1415129.

²⁴ Zob. E. Gniewek, *Prawo rzeczowe*, Warszawa 2018, s. 354; J. Ignatowicz, *Prawo...*, *op. cit.*, s. 323.

²⁵ Wyrok SN z dnia 17 czerwca 1960 r., 3 CR 328/60, OSPiKA 1961/6/162.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 14 lutego 2003 r., IV CK 108/02, Lex nr 457975. W doktrynie tak np. S. Rudnicki, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 35.

w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym albo w innym procesie o ustalenie prawa.

Przepis art. 10 u.k.w.h. ma następujące brzmienie: „W razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym osoba, której prawo nie jest wpisane lub jest wpisane błędnie albo jest dotknięte wpisem nieistniejącego obciążenia lub ograniczenia, może żądać usunięcia niezgodności (ust. 1). Roszczenie o usunięcie niezgodności może być ujawnione przez ostrzeżenie. Podstawą wpisu ostrzeżenia jest nieprawomocne orzeczenie sądu lub postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia. Do udzielenia zabezpieczenia nie jest potrzebne wykazanie, że powód ma interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia (ust. 2)”. **Uzgodnienie księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym polega na doprowadzeniu księgi wieczystej do jej rzeczywistego, a więc aktualnego w dacie orzekania stanu prawnego. Wymaga zatem wzięcia udziału w sprawie wszystkich osób wpisanych w dziale drugim księgi wieczystej oraz udziału innych osób, których uprawnienia nie zostały – bez względu na przyczynę – dotychczas ujawnione (art. 72 § 2 k.p.c.)²⁷.** W sprawie takiej konieczny jest zatem udział, po którejkolwiek stronie procesu, zarówno wszystkich osób wpisanych w dziale drugim księgi wieczystej, jak też osób, których prawo własności nie zostało dotychczas w księdze wieczystej wpisane. Współuczestnictwo konieczne (art. 72 § 2 k.p.c.) jest kwalifikowaną postacią współuczestnictwa materialnego i wynika z istoty stosunku prawnego lub przepisu ustawy. Polega na tym, że po stronie procesowej występuje kilka podmiotów razem, ponieważ tylko łącznie przysługuje im legitymacja procesowa.

Potwierdził to także Sąd Najwyższy np. w wyroku z dnia 31 stycznia 2014 r.²⁸, stwierdzając, iż w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi

²⁷ Zob. orzeczenie SN z dnia 4 lipca 1960 r., I CR 347/60, OSN 1962/4/126; wyrok SN: z dnia 23 grudnia 1988 r., III CRN 434/88, OSNC 1991/1/12; z dnia 17 kwietnia 1998 r., II CKN 695/97, Lex nr 1633888; z dnia 9 czerwca 2005 r., III CK 699/04, Lex nr 277069; postanowienie SN z dnia 5 kwietnia 2007 r., II CZ 22/07, Lex nr 611407.

²⁸ Wyrok SN z dnia 31 stycznia 2014 r., II CSK 254/13, Lex nr 1458628.

wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości konieczny jest udział wszystkich osób, których prawa zostały ujawnione w dziale drugim ksiąg wieczystych prowadzonych dla nieruchomości. Brak udziału w procesie jednej z takich osób nie prowadzi do nieważności postępowania, lecz oddalenia powództwa z powodu braku legitymacji. Sąd wskazał, iż w postępowaniu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym zachodzi współuczestnictwo konieczne między osobami wpisanymi w dziale drugim księgi wieczystej, jak i osobami, które żądają ujawnienia swoich praw w tej księdze²⁹. Ujmując to inaczej – w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym konieczny jest udział (w charakterze powodów albo pozwanych) wszystkich osób wpisanych do księgi wieczystej oraz tych, których uprawnienia nie zostały wpisane do księgi wieczystej³⁰. W tym kontekście odnotować trzeba uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2017 r.³¹, w której przyjęto, że w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej powinny brać udział wszystkie osoby uprawnione do złożenia wniosku o dokonanie wpisu oraz osoby, których prawa mogą być wpisem dotknięte lub podlegają wpisaniu; jeżeli zaś nie są, sąd wzywa je do udziału w sprawie w charakterze pozwanego na podstawie art. 195 k.p.c. Sąd stwierdził w tym judykacie, że **współuczestnictwo osób zainteresowanych jest tutaj współuczestnictwem szczególnym – specjalnym, nietypowym, nienazwanym – wynikającym wprost ze szczególnego przepisu prawa materialnego, tj. z art. 10 u.k.w.h., wymagającego łącznego udziału wszystkich osób mających określony interes prawny**. To „przymusowe” współuczestnictwo gwarantuje skuteczną ochronę interesów prawnych stron (osób zainteresowanych) oraz realizuje publicznoprawne funkcje ksiąg wieczystych³².

²⁹ Tak też w wyrokach SN: z dnia 23 grudnia 1988 r., III CRN 434/88, OSNC 1991/1/12; z dnia 28 czerwca 2000 r., IV CKN 71/00, Lex nr 52649; z dnia 27 lutego 2002 r., III CKN 38/01, OSNC 2003/2/27.

³⁰ Zob. wyrok SN: z dnia 23 grudnia 1988 r., III CRN 434/88, OSNC 1991/1/12; z dnia 17 kwietnia 1998 r., II CKN 695/97, Lex nr 1633888; postanowienie SN z dnia 5 kwietnia 2007 r., II CZ 22/07, Lex nr 611407.

³¹ Uchwała SN z dnia 26 lipca 2017 r. III CZP 31/17, OSNC 2018/4/39.

³² Zob. uzasadnienie uchwały SN z dnia 19 października 2017 r., III CZP 59/17, OSNC 2018/7–8/72.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszcza się ograniczenie czynnej legitymacji procesowej po stronie powodowej w sporze o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, w sytuacji gdy z pozwem wystąpił tylko jeden ze współwłaścicieli, a pozostali nie zgłosili sprzeciwu³³. Skądinąd, wytoczenie powództwa z art. 10 u.k.w.h. należy do tzw. czynności zachowawczych (art. 209 k.c.), których dokonać może każdy ze współwłaścicieli. Sprzeciw któregokolwiek z pozostałych nie odbiera tej legitymacji temu, który inicjuje taki proces³⁴. Jedynie w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, dotyczącej wyłącznie udziału we współwłasności nieruchomości w częściach ułamkowych, po stronie pozwanej nie zachodzi współuczestnictwo współwłaścicieli pozostałych udziałów ujawnionych w dziale drugim tej księgi, co prawidłowo stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19 października 2017 r.³⁵

Doktryna i judykatura nie jest zgodna co do charakteru powództwa z art. 10 u.k.w.h. mającego służyć obaleniu domniemania z art. 3 u.k.w.h. Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają jednak na szczegółowe omawianie tej problematyki. Rozważania trzeba zatem ograniczyć do wyjaśnienia, czy w przypadku powództwa z art. 10 u.k.w.h. mamy do czynienia z powództwem o ustalenie. Kwestia ta mogłaby bowiem mieć znaczenie w zakresie oceny wpływu wyroku wydanego w sprawie z powództwa z art. 10 u.k.w.h. na tok egzekucji z nieruchomości.

W części opracowań i orzeczeń powództwo z art. 10 u.k.w.h. uznawane jest za szczególną odmianę (postać) powództwa o ustalenie prawa, o którym mowa w art. 189 k.p.c. Niekiedy wspomina się o *sui generis* sprawie o ustalenie. Uprawnionym do zgłoszenia żądania przewidzianego w art. 10 u.k.w.h. jest każdy, kto ma interes prawny w tym, aby treść księgi wieczystej odpowiadała rzeczywistemu stanowi prawnemu. Wskazać tu

³³ Zob. wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2006 r., III CSK 114/05, OSP 2007/4/46.

³⁴ Zob. np. G. Wolak, *Dochodzenie przez współwłaściciela roszczenia uzupełniającego a czynności zachowawcze z art. 209 k.c.*, Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury 2018, nr 4, s. 13–14 i cytowana tam literatura.

³⁵ Uchwała SN z dnia 19 października 2017 r., III CZP 59/17, OSNC 2018/7–8/72.

należy przede wszystkim na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 października 1985 r.³⁶, którego teza brzmi następująco: „Sprawa o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece – Dz.U. Nr 19, poz. 147 ze zm.) jest z istoty swej odmianą sprawy o ustalenie prawa (art. 189 k.p.c.). Dlatego w sprawie o usunięcie niezgodności zachodzi potrzeba wykazania interesu prawnego w ustaleniu rzeczywistego stanu prawnego. Ze względu na brak tego interesu sprawa o usunięcie niezgodności nie może zastąpić sprawy o założenie księgi wieczystej czy o wpis prawa w tej księdze (art. 59 i nast., art. 37 i nast. ustawy o księgach wieczystych i hipotece)”. Stanowisko takie zostało wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 30 listopada 1971 r.³⁷, w uchwale z dnia 27 kwietnia 1994 r.³⁸, w wyroku z dnia 20 sierpnia 1996 r.³⁹, w wyroku z dnia 27 lutego 2002 r.⁴⁰ W piśmiennictwie takiego zdania są m.in. Jerzy Ignatowicz, Stanisław Rudnicki, Aleksander Oleszko, Kazimierz Piasecki, Agata Menes, Jarosław Kuropatwiński, Jerzy Pisuliński, Tomasz Czech⁴¹.

Zgodnie z odmiennym zapatrywaniem powództwo przewidziane w art. 10 ust. 1 u.k.w.h. nie jest odmianą powództwa o ustalenie przewidzianego w art. 189 k.p.c. Tym samym, orzeczenie wydane w oparciu o art. 10 u.k.w.h. nie jest wyrokiem ustalającym, tylko realizującym

³⁶ Wyrok SN z dnia 10 października 1985 r., II CR 281/85, OSNCP 1986/7–8/125.

³⁷ Wyrok SN z dnia 30 listopada 1971 r., II CR 525/71, OSNCP 1972/5/96.

³⁸ Uchwała SN z dnia 27 kwietnia 1994 r., III CZP 54/94, OSNC 1994/11/215.

³⁹ Wyrok SN z dnia 20 sierpnia 1996 r., II CKU 18/96, Lex nr 1402767.

⁴⁰ Wyrok SN z dnia 27 lutego 2002 r., III CKN 38/01, OSNC 2003/2/27.

⁴¹ Zob. J. Ignatowicz, J. Wasilkowski [w:] *System...*, *op. cit.*, s. 911; J. Ignatowicz, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 28 lipca 1992 r.*, III CZP 87/92, OSP 1993/5/94; S. Rudnicki, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2003 r.*, II CK 192/02, M.Prawn. 2004, nr 20, s. 959; S. Rudnicki, *Ustawa...*, *op. cit.*, s. 70–71; A. Oleszko, *Uzgodnienie stanu prawnego w dziale drugim księgi wieczystej a rzeczywiste stosunki prawnorzeczowe nieruchomości*, Rejent 2002, nr 9, s. 32; K. Piasecki, *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz*, Bydgoszcz 1996, s. 38; A. Menes, *Domniemana wynikające z wpisów do ksiąg wieczystych*, Rejent 1994, nr 5, s. 62; J. Kuropatwiński, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2012 r.*, III CSK 181/11, PS 2013, nr 1, s. 116 i 118; J. Pisuliński [w:] *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz*, pod red. J. Pisulińskiego, Warszawa 2014, s. 268; T. Czech, *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 176.

odrębną kategorię roszczeń procesowych zbliżonych do powództw kształtujących⁴². Powód bowiem, wytaczając powództwo przewidziane w art. 10 ust. 1 u.k.w.h., nie ogranicza się do żądania ustalenia, lecz w istocie rzeczy obejmuje nim także samo uzgodnienie. Sąd rozpoznający to powództwo nie bada zatem w ogóle interesu prawnego powoda. W piśmiennictwie takiego zdania są: Adam Szpunar, Jan Wasilkowski, Izabela Heropolitańska, Sebastian Kostecki, Patrycja Tomala, Magdalena Deneka⁴³. Także i autor niniejszego opracowania podtrzymuje wyrażony wcześniej w innym miejscu pogląd, że powództwo z art. 10 u.k.w.h. nie jest odmianą powództwa o ustalenie, czy też *sui generis* sprawą o ustalenie⁴⁴. Samo leksykalne podobieństwo terminów „ustalenie”, „uzgodnienie” nie pozwala na wyciągnięcie przeciwnego wniosku. Od powództwa o ustalenie odróżnia je odmiennność podstawy prawnej i pełniona funkcja. Celem postępowania z art. 10 u.k.w.h. jest doprowadzenie księgi wieczystej do jej rzeczywistego, a więc aktualnego w dacie orzekania stanu prawnego. Powód, wytaczając powództwo przewidziane w art. 10 ust. 1 u.k.w.h., nie ogranicza się do żądania ustalenia, lecz w istocie rzeczy obejmuje nim także samo uzgodnienie. Za przekonujące uznać trzeba w tym zakresie stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 15 marca 2006 r.⁴⁵ Przyjęto w nim, że nie jest to orzeczenie wydawane w następstwie powództwa o ustalenie, tylko w realizacji odrębnej kategorii roszczeń procesowych zbliżonych do powództw kształtujących.

⁴² Zob. np. wyrok SN: z dnia 10 kwietnia 2000 r., V CKN 168/00, Lex nr 52666; z dnia 19 lutego 2003 r., V CKN 1614/00, Lex nr 83826.

⁴³ Zob. A. Szpunar, *Roszczenie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym*, Rejent 1997, nr 12, s. 14–15; I. Heropolitańska, *op. cit.*, komentarz do art. 10 u.k.w.h., pkt II, ppkt 1; S. Kostecki, *Komentarz do art. 10 u.k.w.h. (pkt C, ppkt 8)* [w:] *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz*, pod red. K. Osajdy, Warszawa 2017, Legalis; P. Tomala, *Skutki wieczystoksięgowe uchylenia podstawy wpisu*, M.Praw. 2008, nr 17, s. 950; M. Deneka, *Księgi wieczyste. Zasady materialnoprawne*, Warszawa 2010, s. 153.

⁴⁴ Zob. G. Wolak, *Charakter prawny powództwa o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym*, Nowy Przegląd Notarialny 2017, nr 3, s. 33–61.

⁴⁵ Uchwała SN (7 sędziów) z dnia 15 marca 2006 r., III CZP 106/05, OSNC 2006/10/160.

W przypadku wyroku wydanego w sprawie z powództwa z art. 10 u.k.w.h. **występuje rozszerzona jego prawomocność⁴⁶, co nie ma miejsca w przypadku wyroku ustalającego.** W uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 grudnia 2012 r.⁴⁷ Sąd Najwyższy uznał, iż „z samej istoty sprawy wszczętej powództwem na podstawie art. 10 u.k.w.h. wynika, że wydany w takiej sprawie wyrok korzysta z prawomocności rozszerzonej, obejmującej wszystkich współwłaścicieli występujących i niewystępujących w procesie”. Również w wyroku z dnia 2 czerwca 2010 r.⁴⁸ stwierdzono, że: „Wyrok wydany w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym **korzysta z tzw. prawomocności rozszerzonej, realizując funkcję ustrojową ksiąg wieczystych, której celem jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu. Wyrok taki wiąże zatem nie tylko strony, które brały udział w tej sprawie i sądy oraz organy wymienione w art. 365 k.p.c., lecz także inne podmioty**”. Przepis art. 365 § 1 k.p.c., który dotyczy mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia sądu wobec stron, sądów, organów państwowych i innych osób, oznacza, że żaden z wymienionych podmiotów nie może negować faktu istnienia prawomocnego orzeczenia sądu i jego określonej treści, niezależnie od tego, czy był, czy nie był stroną tego postępowania. Za tym, iż wyrok wydany w takim postępowaniu korzysta z rozszerzonej prawomocności (art. 365 § 1 *in fine* k.p.c.) opowiedział się Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 8 kwietnia 2011 r.⁴⁹ i z dnia 20 grudnia 2012 r.⁵⁰ oraz w wyrokach: z dnia 30 maja 2003 r.⁵¹, z dnia 6 listopada 2008 r.⁵² i z dnia

⁴⁶ Odmienne natomiast np. J. Ignatowicz, *Podstawy wpisu do ksiąg wieczystych*, Rejent 1994, nr 2, s. 25; J. Pisuliński, *op. cit.*, s. 297; J. Kuropatwiński, *Księgi wieczyste. Komentarz do art. 1–5⁸² u.k.w.h. oraz art. 626¹–626¹³ k.p.c.*, t. 1, Bydgoszcz 2013, s. 347 oraz postanowienie SN z dnia 15 października 2010 r., V CSK 77/10, Lex nr 622218.

⁴⁷ Postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2012 r., IV CSK 210/12, Lex nr 1294966

⁴⁸ Wyrok SN z dnia 2 czerwca 2010 r., III CSK 204/09, Lex nr 602716. Tak też: E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2020, komentarz do art. 365 k.p.c., pkt 9.

⁴⁹ Postanowienie SN z dnia 8 kwietnia 2011 r., II CSK 493/10, OSNC-ZD 2011/C/70.

⁵⁰ Postanowienie SN z dnia 20 grudnia 2012 r., V CSK 210/12, OSNC-ZD 2013/D/74.

⁵¹ Wyrok SN z dnia 30 maja 2003 r., III CKN 1137/00, Lex nr 83838.

⁵² Wyrok SN z dnia 6 listopada 2008 r., III CSK 125/08, Lex nr 1472277.

10 lutego 2011 r.⁵³ Także w wyroku z dnia 26 czerwca 2014 r.⁵⁴ przyjęto, że konstrukcja rozszerzonej prawomocności, co do zasady, ma zastosowanie jedynie w odniesieniu do osób trzecich. W piśmiennictwie Ireneusz Kunicki jest zdania, że rozszerzona moc wiążąca może być przewidziana w ustawie tylko odnośnie do rozstrzygnięcia korzystnego dla osoby objętej tą mocą. W przeciwnym razie osoba ta zostałaby pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Jeżeli zaś osoby trzecie miałyby objąć treść orzeczenia niekorzystnego, musi być przewidziane wobec tych osób współuczestnictwo konieczne. Rozszerzona moc wiążąca i współuczestnictwo konieczne wzajemnie się uzupełniają⁵⁵.

Oba te powództwa różni też przesłanka interesu prawnego w wytoczeniu powództwa (występuje ona w art. 189 k.p.c., zaś brak jej w art. 10 u.k.w.h.). Sąd rozpoznający sprawę z powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej nie bada interesu prawnego powoda. Legitymację czynną do wytoczenia powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej mają osoby wymienione w przepisie art. 10 ust. 1 u.k.w.h., a więc nie każdy, kto ma interes prawny w ustaleniu rzeczywistego stanu prawnego nieruchomości. Sprawa wygląda natomiast inaczej w przypadku powództwa o ustalenie z art. 189 k.p.c. Dla przykładu, w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 kwietnia 2014 r.⁵⁶ Sąd Najwyższy stwierdził, że wyrok wydany na podstawie art. 189 k.p.c. usuwa niepewność stanu prawnego zachodzącą w stosunkach między legitymowanym interesem prawnym powodem a wyznaczonym tym interesem pozwanym. Interes prawny oznacza więc istniejącą po stronie powoda potrzebę wprowadzenia jasności i pewności prawnej w sferze jego sytuacji prawnej, wyznaczonej konkretnym stosunkiem prawnym, a zagrożonej, a niekiedy nawet naruszonej już przez pozwanego.

⁵³ Wyrok SN z dnia 10 lutego 2011 r., IV CSK 259/10, Lex nr 785539.

⁵⁴ Wyrok SN z dnia 26 czerwca 2014 r., III CSK 192/13, Lex nr 1504568.

⁵⁵ Zob. I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz do art. 205¹–424¹²*, pod red. A. Marciniaka, Warszawa 2019, komentarz do art. 365 k.p.c., Nb 62.

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2014 r., I PK 234/13, Lex nr 1480057.

W swej naturze prawnej powództwo z art. 10 u.k.w.h. jawi się jako podobne do powództwa o ukształtowanie⁵⁷. W przeciwieństwie bowiem do powództwa z art. 189 k.p.c., w art. 10 u.k.w.h. mamy tu do czynienia z merytoryczną zmianą wpisów o charakterze prawnomaterialnym, dla której ustalenie ich niezgodności z rzeczywistym stanem prawnym jest tylko przesłanką rozstrzygnięcia. Jak wiadomo, powództwa o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego nie dążą do stwierdzenia istniejącego stanu prawnego, lecz do stworzenia nowego stanu bądź do przemiany, tj. przekształcenia już istniejącego stanu przez mający zapaść wyrok sądu. Wyrok wydany na podstawie takiego powództwa ma charakter konstytutywny (prawotwórczy), odmiennie od wyroków zapadłych na podstawie powództw o świadczenie i o ustalenie, które mają charakter deklaratoryjny (stwierdzający)⁵⁸.

4. Relacja między wyrokiem uwzględniającym powództwo z art. 10 u.k.w.h. a egzekucją z nieruchomości

Prawomocny wyrok sądu wydany w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym „nakazujący” wykreślenie własności nieruchomości ujawnionej na rzecz dłużnika i wpis rzeczywistego właściciela jest w ocenie autora niniejszego artykułu przeszkodą do kontynuowania egzekucji z nieruchomości przeciwko dłużnikowi. Komornikowi jako organowi postępowania egzekucyjnego, który jest tym wyrokiem związany z mocy art. 365 k.p.c., nie wolno potraktować tego orzeczenia *per non est*. Wyrok taki obejmuje prejudycjalne ustalenie, że dłużnikowi nie przysługuje prawo własności nieruchomości. W tej sytuacji prowadzenie egzekucji z nieruchomości nienależącej

⁵⁷ Zob. G. Wolak, *Charakter...*, *op. cit.*, s. 60. W zależności od żądań pozwu i ich podstaw odróżnia się trzy zasadnicze rodzaje powództw: o świadczenie, o ustalenie prawa lub stosunku prawnego i o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego. Nie oznacza to jednak, że każde powództwo podlega zaszeregowaniu w ramach tego trójdzielnego zbioru.

⁵⁸ Zob. W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 1998, s. 145–146.

do dłużnika pozostawałoby w sprzeczności z materialnoprawną zasadą, że wierzyciel może uzyskać zaspokojenie wyłącznie z majątku dłużnika. Wprawdzie wyjątkowo mienie osoby, która nie jest dłużnikiem, może zostać przeznaczone na zaspokojenie wierzyciela, ale ma to miejsce w przypadkach wyraźnie wskazanych w ustawie. Powyższe nie występuje w omawianej sytuacji. Istnieją zatem podstawy, aby wyrok nakazujący wykreślenie wpisu własności na rzecz dłużnika traktować jako wiążące ustalenie, że nieruchomość nie należy do jego majątku, a w konsekwencji nie powinna podlegać egzekucji. Przyjęcie takiej koncepcji jest poniekąd równoznaczne z zaliczeniem powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej obejmującej nieruchomość zajętą przez komornika do grupy powództw pełniących funkcję przeciwegzekucyjną, do których należy zapewnić merytorycznej obrony przed prawidłowo prowadzonym postępowaniem egzekucyjnym. Wyrok uwzględniający takie powództwo stwarza tym samym podstawę umorzenia egzekucji w całości lub w części.

Z uwagi na specyfikę współuczestnictwa występującego w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nie powinno się też przyjmować, że prawomocny wyrok uzgadniający treść księgi wieczystej ma ograniczoną moc wiążącą; obowiązuje tylko strony i sąd, który je wydał, jak również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej. Przychylając się do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w przedstawionych wcześniej judykatach, uznać trzeba, że wyrok wydany w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym korzysta z tzw. prawomocności rozszerzonej, realizując funkcję ustrojową ksiąg wieczystych, której celem jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu. Wyrok taki wiąże zatem nie tylko strony, które brały udział w tej sprawie i sądy oraz organy wymienione w art. 365 k.p.c., lecz także inne podmioty. Zresztą zwolennicy zapatrywania, iż wyrok wydany w takiej sprawie określa jedynie stosunki między dłużnikiem a rzeczywistym właścicielem nieruchomości, nie kwestionują tego, że powinien być on respektowany przez inne sądy i organy, w tym sąd

egzekucyjny i komornika. To prawda, że umorzenie na tej podstawie egzekucji z nieruchomości prowadzi do bezpośredniej ingerencji w prawa wierzycieli, którzy uczestniczą w postępowaniu egzekucyjnym z tej nieruchomości. W wyniku umorzenia egzekucji zostają oni pozbawieni możliwości uzyskania zaspokojenia z nieruchomości, która została prawidłowo zajęta przez komornika. Wyrok uzgadniający treść księgi wieczystej uzyskuje w ten sposób skutek w stosunku do wierzycieli jako osób trzecich, które nie występowały jako strony w prowadzonym w tym przedmiocie procesie. Dochodzi do tego jednak na drodze postępowania sądowego, w którym wyrok korzysta z rozszerzonej prawomocności. Ponadto traktowanie powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej jako środka przeciwegzekucyjnego (pełniącego funkcję powództwa przeciwegzekucyjnego) nie pozwala na to, by nieruchomość, która nie należy do dłużnika, została spieniężona w toku egzekucji z nieruchomości, z krzywdą dla prawowitego właściciela. Ta ostatnia wartość jest nie do przeceniania, choćby z uwagi na konstytucyjną (art. 21 i 64 Konstytucji RP) i cywilnoprawną zasadę ochrony własności. Wierzycielom tym przysługiwać będzie oczywiście skarga na czynność komornika w postaci postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z nieruchomości (art. 767 k.p.c.), jak i zażalenie do sądu odwoławczego na postanowienie sądu rejonowego wydane w wyniku rozpoznania takiej skargi.

Nie można też zaaprobować rozwiązania, zgodnie z którym w takiej sytuacji powód w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej oprócz dłużnika powinien pozwać także wszystkich wierzycieli, którzy biorą udział w postępowaniu egzekucyjnym. Pomijam już przypadki, kiedy powództwo o uzgodnienie wytoczono przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego z nieruchomości. Wierzyciele, korzystając z legitymacji łącznej wraz z dłużnikiem, mieliby wówczas uzyskiwać możliwość wpływu na wynik tej sprawy, a tym samym zachowania swych praw do zaspokojenia z nieruchomości. Brakuje bowiem uzasadnienia prawnego dla przyjęcia, że w takiej sytuacji wierzyciele korzystają z legitymacji łącznej wraz z dłużnikiem. Jak była już o tym mowa wcześniej, uzgodnienie

księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym wymaga wzięcia udziału w sprawie przez wszystkie osoby wpisane w dziale drugim księgi wieczystej oraz udziału innych osób, których uprawnienia nie zostały – bez względu na przyczynę – dotychczas ujawnione (art. 72 § 2 k.p.c.). Jest to katalog zamknięty. Nie ma zatem miejsca na tezę, że po stronie pozwanej w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości, która została zajęta w postępowaniu egzekucyjnym, konieczny jest łączny udział wierzycieli uczestniczących w tym postępowaniu.

Zwrócić należy uwagę także na to, że żaden przepis Kodeksu postępowania cywilnego nie stanowi o niemożliwości zbiegu powództwa z art. 10 u.k.w.h. oraz powództwa o zwolnienie z egzekucji z art. 841 k.p.c. Podmiot prawa cywilnego ma tyle środków ochrony prawnej, ile przyznaje mu ustawa. Wybór tego środka należy do niego. Oczywiście wiążą się z nim określone kwestie procesowe, w tym dowodowe. Normy te pozostają względem siebie w stosunku krzyżowania.

Powództwo z art. 841 k.p.c. jest aktualne dopiero po wszczęciu egzekucji, gdyż w jego drodze można żądać zwolnienia zajętego przedmiotu od egzekucji⁵⁹. Ponadto, w myśl art. 841 § 3 k.p.c., powództwo takie można wnieść w terminie miesiąca od dnia dowiedzenia się o naruszeniu prawa, chyba że inny termin jest przewidziany w przepisach odrębnych. Termin ten ma charakter materialnoprawny, a więc nie podlega przywróceniu. W przypadku niedochowania miesięcznego terminu do wytoczenia powództwa, jak też zakończenia postępowania egzekucyjnego, osobie trzeciej pozostanie jedynie możliwość dochodzenia roszczeń odszkodowawczych (tak np. Izabella Gil⁶⁰). Z kolei Andrzej Marciniak jest zdania, że po zakończeniu postępowania egzekucyjnego osoba trzecia może jedynie żądać zwrotu wyegzekwowanego świadczenia lub naprawienia szkody wyrządzonej egzekucją z przedmiotu, do którego miała prawo⁶¹. Z powództwem z art. 10 u.k.w.h. osoba legitymowana

⁵⁹ Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 325.

⁶⁰ Zob. I. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2020, komentarz do art. 841 k.p.c., pkt III, ppkt 7.

⁶¹ Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 325.

może wystąpić także poza tymi ramami czasowymi. Może to zatem uczynić, zanim dojdzie do wszczęcia egzekucji z nieruchomości, co do której w księdze wieczystej dłużnik wpisany jest jako właściciel, choć w rzeczywistości jest nim inna osoba.

Inne są podstawy obu powództw. Podstawą powództwa z art. 10 u.k.w.h. jest niezgodność między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym. Powództwo o usunięcie niezgodności można wytoczyć, jeżeli: 1) istniejące prawo nie jest wpisane w księdze wieczystej, np. nie został wpisany jako współwłaściciel nieruchomości drugi małżonek, mimo że nieruchomość została nabyta w trakcie małżeńskiej wspólności majątkowej, albo nie wpisano jako współwłaściciela jednego ze współników spółki cywilnej; 2) prawo jest wpisane w księdze wieczystej błędnie, np. została wpisana błędnie wielkość udziału we współwłasności nieruchomości w częściach ułamkowych⁶², bądź też jako współwłaściciel nieruchomości został wpisany drugi małżonek, mimo że nieruchomość należy do majątku osobistego wyłącznie jednego małżonka, lub 3) w księdze wieczystej jest wpisane nieistniejące obciążenie lub ograniczenie, np. wpisano hipotekę ustanowioną na nieruchomości stanowiącej małżeńską wspólność majątkową bez zgody drugiego małżonka, albo wpisane zostało dożywocie, podczas gdy nieruchomość została obciążona dożywotnią służebnością mieszkania⁶³. Z kolei podstawą powództwa z art. 841 § 1 k.p.c. jest naruszenie prawa osoby trzeciej przez zajęcie określonego przedmiotu w toku egzekucji. W szczególności chodzi tu o sytuację, gdy określony przedmiot (przedmioty) stanowi własność osoby trzeciej lub gdy ma ona na zajętych przedmiocie ograniczone prawa rzeczowe, ustawa zaś nie nakazuje uwzględnić tego prawa w inny sposób w egzekucji, gdy przedmiot nie należy do dłużnika, a osoba trzecia ma prawo żądać zwrotu tego przedmiotu oraz gdy na korzyść osoby trzeciej istnieje obowiązujący dla wierzyciela zakaz zbywania lub obciążania przedmiotu⁶⁴.

⁶² Zob. uchwała SN z dnia 19 października 2017 r., III CZP 59/17, OSNC 2018/7–8/72.

⁶³ Zob. np. I. Heropolitańska, *op. cit.*, komentarz do art. 10 u.k.w.h., Nb 3.

⁶⁴ Zob. np. uchwała SN z dnia 28 lutego 1992 r., III CZP 5/92, OSNC 1992/9/157.

Inaczej wygląda kwestia legitymacji czynnej w przypadku tych powództw. Jeśli chodzi o powództwo z art. 10 u.k.w.h., to w opozycji do tezy uchwały Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2006 r.⁶⁵ przyjąć trzeba, że niezależnie od legitymacji do złożenia wniosku o wpis do księgi wieczystej (art. 626² § 5 k.p.c.) ustawodawca odrębną normą (art. 10 u.k.w.h.) określa krąg podmiotów legitymowanych do wytoczenia powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym⁶⁶. Z kolei legitymowana do wniesienia powództwa z art. 841 k.p.c. jest każda osoba trzecia, jeżeli skierowanie egzekucji do zajętego przedmiotu lub prawa narusza jej prawa. Naruszenie takie jest aktualne tylko wtedy, gdy wierzyciel egzekwujący nie ma prawa zaspokoić swojej wierzytelności z zajętego przedmiotu lub prawa⁶⁷. Należy także pamiętać o fakcie, że powództwo z art. 10 u.k.w.h. może odnosić się jedynie do nieruchomości mających założone księgi wieczyste. W przypadku ruchomości i nieruchomości niemających urządzonych ksiąg wieczystych nie wchodzi ono w rachubę.

Różnice dotyczą także legitymacji biernej. Jak zauważa Edward Gniewek⁶⁸, określenie potencjalnego kręgu osób pozwanych w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej powinno następować w sprzężeniu z różnorodnymi rodzajami niezgodności, a więc z uwzględnieniem „braku wpisu prawa”, „błédnego wpisu prawa” oraz „wpisu nieistniejącego obciążenia lub ograniczenia prawa”. W pierwszym przypadku bierną rolę pozwanego wyznacza funkcja procesu, a zatem pozwać należy osobę, której prawo zostanie dotknięte dokonany wpisysem w razie uwzględnienia powództwa⁶⁹. Przeważnie pozwany jest właściciel nieruchomości (także użytkownik wieczysty); zasadniczo chodzi bowiem o brakujące

⁶⁵ Uchwała SN (7 sędziów) z dnia 15 marca 2006 r., III CZP 106/05, OSNC 2006/10/160.

⁶⁶ Zob. E. Gniewek [w:] *System...*, *op. cit.*, s. 188.

⁶⁷ Zob. F. Zedler, *Powództwo o zwolnienie od egzekucji*, Warszawa 1973, s. 79.

⁶⁸ Zob. E. Gniewek, *Księgi wieczyste. Art. 1–58² KWU* [w:] E. Gniewek, *Księgi wieczyste. Art. 1–58² KWU. Art. 626¹–626³ KPC. Komentarz*, Warszawa 2018, komentarz do art. 10 u.k.w.h., Nb 73–76.

⁶⁹ Zob. J. Kuropatwiński, *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2013, s. 313.

ujawnienie praw (ograniczonych praw rzeczowych) obciążających nieruchomości (lub użytkowanie wieczyste). W drugim przypadku legitymowaną biernie jest osoba odnosząca korzyść prawną z błędnego wpisu, nieuzasadnioną w rzeczywistym stanie prawnym nieruchomości. Wreszcie w trzecim przypadku pozwana powinna być osoba wpisana jako uprawniona z tytułu obciążenia cudzego prawa lub ograniczenia. Z kolei powództwo osoby trzeciej o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji wytacza się przeciwko wierzycielowi i dłużnikowi – o ile zaprzecza on prawu powoda. W przypadku wielości wierzycieli w egzekucji osoba trzecia, występująca z roszczeniem o zwolnienie od egzekucji, pozywa wszystkich wierzycieli łącznie. Egzekucja w równym stopniu toczy się na rzecz wszystkich, a tym samym ich udział w procesie o zwolnienie od egzekucji jest konieczny, a konieczność współuczestnictwa wierzycieli wynika z istoty sprawy, co powoduje, że jest to jednocześnie współuczestnictwo jednolite⁷⁰. W procesie opartym na powództwie osoby trzeciej o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji, dłużnika i wierzyciela, którzy występują po stronie pozwanej, łączy współuczestnictwo jednolite (art. 73 § 2 k.p.c.). Czynności procesowe współuczestnika działającego są skuteczne wobec niedziałającego, co w konsekwencji nie uzasadnia wydania wyroku zaocznego w stosunku do pozwanego, który nie działał w sprawie⁷¹. Przepis art. 841 § 2 k.p.c. ustanawia po stronie pozwanej współuczestnictwo konieczne egzekwującego wierzyciela i egzekwowanego dłużnika, który zaprzecza prawu powoda⁷². Współuczestnictwo konieczne może zachodzić tylko przy współuczestnictwie materialnym. Stąd wypływa wniosek, że obowiązki pozwanych łączy więź wewnętrzna w postaci solidarnej odpowiedzialności co do istoty sprawy. Przyjmując te założenia, należy uznać, że ma do nich zastosowanie zasada z art. 105 § 2 k.p.c.⁷³

⁷⁰ Zob. wyrok SA w Lublinie z dnia 8 lutego 1996 r., I ACr 27/96, Lex nr 29690.

⁷¹ Zob. wyrok SA w Łodzi z dnia 12 lipca 1995 r., I ACr 322/95, OSA 1995/6/36.

⁷² Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 18 września 2014 r., V CSK 563/13, Lex nr 1545039.

⁷³ Zob. postanowienie SN z dnia 25 listopada 1977 r., IV CZ 133/77, Lex nr 8031.

Podobieństwo w skutkach obu tych powództw, sprawiające, że powództwo z art. 10 u.k.w.h. bywa traktowane jako spełniające funkcję przeciwegzekucyjną, uzasadnia jednak sięgnięcie po *analogię legis*. Skoro egzekucja sądowa jest niedopuszczalna ze względu na jej przedmiot, gdy sąd na podstawie art. 841 k.p.c. wyda prawomocne orzeczenie o zwolnieniu zajętego przedmiotu od egzekucji, to bardzo zbliżone racje prawne nakazują uznać, że powinna być ona niedopuszczalna także wtedy, gdy sąd, uwzględniając powództwo wytoczone w oparciu o art. 10 u.k.w.h., dokona uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym poprzez wykreślenie dłużnika jako właściciela z działu drugiego księgi wieczystej i wpisanie tam innej osoby jako właściciela (*ubi eadem legis ratio ibi eadem legis dispositio*). W obu przypadkach sąd w swoim wyroku stwierdza, że nieruchomości nie jest własnością dłużnika. Skądinąd, w obu przypadkach wierzyciele uczestniczący w postępowaniu egzekucyjnym nie biorą udziału jako strony w żadnym z tych procesów. Nie należy też zapominać, o czym była już mowa wcześniej, że obalenie domniemania z art. 3 u.k.w.h. w innym postępowaniu niż postępowanie, którego podstawą wszczęcia jest powództwo z art. 10 u.k.w.h. jako przesłanka rozstrzygnięcia, wywołuje skutki prawne jedynie w obszarze osądzonej sprawy i zapadającego tam rozstrzygnięcia. Sam wpis w księdze wieczystej utrzymuje się i w dalszym ciągu, z wyłączeniem osądzonej sprawy, funkcjonuje domniemanie zgodności wpisu z rzeczywistym stanem prawnym. Powyższy rozdzźwięk nie jest z pewnością niczym pożądanym z punktu widzenia pewności obrotu prawnego. W postępowaniu egzekucyjnym środkiem ochrony naruszonych uprawnień (praw) stron, czy też osób trzecich, wynikających z prawa materialnego, są powództwa przeciwegzekucyjne, gdyż komornik związany jest treścią tytułu wykonawczego (art. 804 k.p.c.)⁷⁴.

⁷⁴ Jak trafnie zauważa A. Marciniak, usankcjonowany w art. 804 k.p.c. podział kompetencji między sądem procesowym a organami egzekucyjnymi wyłącza spod kompetencji organów egzekucyjnych badanie wszelkich zarzutów materialnoprawnych skierowanych przeciwko stwierdzonemu w tytule egzekucyjnym obowiązкови świadczenia lub wynikających z praw osób trzecich do przedmiotów, z których prowadzona

Przez powództwa przeciwegzekucyjne rozumie się przecież środki merytorycznej obrony przed egzekucją⁷⁵. *Prima facie*, mogłoby się zatem wydawać, że w ich toku możliwe byłoby obalenie domniemania z art. 3 u.k.w.h. jako przesłanka rozstrzygnięcia. Tak naprawdę w rachubę wchodziłoby tu chyba jedynie powództwo z art. 841 k.p.c. W postępowaniu egzekucyjnym, po jego wszczęciu, wszelkie zarzuty materialnoprawne, w tym także te wynikające z praw osób trzecich do przedmiotów, z których prowadzona jest egzekucja, mogą być jednak podnoszone tylko w drodze powództwa i rozpoznawane przez sąd procesowy w postępowaniu rozpoznawczym.

Gdyby uznać (za czym autor niniejszego artykułu się nie opowiada), że uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym na skutek wyroku nakazującego wykreślenie własności dłużnika i wpis innego właściciela nie jest podstawą do umorzenia egzekucji z tej nieruchomości, należałoby przyjąć, iż właściwym środkiem obrony właściciela zajętej nieruchomości, którego prawo nie jest ujawnione w księdze wieczystej, będzie powództwo o zwolnienie z egzekucji (art. 841 k.p.c.). Istotną wadą tego powództwa, jako środka obrony praw osoby trzeciej, jest jednak to, że jego wytoczenie zostało ograniczone krótkim terminem prekluzyjnym (zawitym), w odróżnieniu od powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej, co może prowadzić do skutków, które są trudne do zrozumienia ze społecznego punktu widzenia. W ten sposób narażałoby się jednak właściciela nieruchomości na konieczność inicjowania dwóch postępowań sądowych, co jest przecież zarówno czasochłonne i pracochłonne, jak i kosztowne.

jest egzekucja. Zarzuty takie mogą być podnoszone tylko w drodze powództwa i rozpoznawane przez sąd procesowy w postępowaniu rozpoznawczym. Taki podział kompetencji znalazł swój dalszy wyraz w przyznaniu dłużnikom i osobom trzecim możliwości merytorycznej obrony przed egzekucją w drodze odpowiednich powództw przeciwegzekucyjnych. Kodeks postępowania cywilnego przewiduje dwa powództwa tego rodzaju, a mianowicie powództwo opozycyjne przysługujące dłużnikowi oraz powództwo ekscydencyjne, zwane również interwencyjnym, przysługujące osobie trzeciej. Poza tym ustawy pozakodeksowe przewidują inne postacie takich powództw (zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 314–329).

⁷⁵ Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 314–329.

Rozwiązanie takie, jako godzące w ochronę własności, należy odrzucić. Klóciłoby się też z prawem do sądu (art. 45 Konstytucji RP) przyjęcie, że przepis art. 841 k.p.c., jako *lex specialis*, wyłącza ma stosowanie normy z art. 10 u.k.w.h. Nie ma tu zresztą w ocenie autora niniejszego artykułu relacji: *lex specialis* (art. 841 k.p.c.) – *lex generalis* (art. 10 u.k.w.h.).

5. Podsumowanie

Zamykając rozważania niniejszego opracowania, należy skonkludować, że wyrok wydany w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym, nakazujący wykreślenie wpisu własności na rzecz egzekwowanego dłużnika, wiąże komornika sądowego prowadzącego egzekucję z nieruchomości dłużnika i stanowi podstawę do umorzenia z urzędu egzekucji skierowanej do tej nieruchomości (art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. stosowany *per analogiam*). Postanowienie takie podlega kontroli sądowej w drodze skargi na czynność komornika oraz zażalenia do sądu odwoławczego. Badanie zarzutu materialnoprawnego wynikającego z praw osoby trzeciej do przedmiotów, z których prowadzona jest egzekucja, może się dokonać w procesie mającym swe źródło w powództwie z art. 10 u.k.w.h. Ustawa pozakodeksowa, jaką jest ustawa o księgach wieczystych i hipotece, przewiduje tu inną niż powództwo opozycyjne i ekscydencyjne postać powództwa przeciwegzekucyjnego. Nie jest tak, że wyłącznym środkiem służącym temu celowi będzie powództwo o zwolnienie z egzekucji (art. 841 k.p.c.). Ponadto brakuje podstaw, by przyjmować, iż po stronie pozwanej w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej nieruchomości, która została zajęta w postępowaniu egzekucyjnym, konieczny jest łączny udział wierzycieli uczestniczących w tym postępowaniu.

STRESZCZENIE **Instytucja zwolnienia komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej**

Opracowanie porusza kwestię instytucji zwolnienia komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej, uregulowaną w art. 27 ustawy o komornikach sądowych. Omówiono postępowanie w przedmiocie zwolnienia komornika z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, której ujawnienie zagraża dobru państwa, a także przedstawiono stosunek art. 27 § 3 ustawy o komornikach sądowych do art. 180 § 1 Kodeksu postępowania karnego.

Słowa kluczowe: *komornik sądowy, postępowanie sądowe, postępowanie dyscyplinarne, tajemnica zawodowa*

SUMMARY **Institution of Release of a Court Bailiff from Professional Secrecy**

This publication discusses the institution of exemption from professional secrecy, regulated in Art. 27 of the Bailiffs Act. The paper discusses the procedure for exempting the bailiff from the obligation to maintain professional secrecy, the disclosure of which threatens the welfare of the state, and also presents the relationship of Art. 27 § 3 of the Bailiffs Act to Art. 180 § 1 of the Code of Criminal Procedure.

Keywords: *court bailiff, court proceedings, disciplinary proceedings, professional secrecy*

Instytucja zwolnienia komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej

I. Wprowadzenie

Komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym, któremu powierzono zadania o szczególnym charakterze i szczególnej doniosłości. Komornik jako organ egzekucyjny jest wyposażony w uprawnienia władcze przysługujące państwu. Charakterystycznym wyrazem tych uprawnień jest możliwość stosowania przymusu, sprowadzającego się do wymuszenia na dłużniku obowiązku wynikającego z normy prawa materialnego, oczywiście w granicach oznaczonych w tytule wykonawczym. Komornik jest organem, który uczestniczy w urzeczywistnieniu konstytucyjnego prawa do sądu. Prawo do rzetelnego i sprawnego wykonania prawomocnego orzeczenia sądowego w postępowaniu egzekucyjnym mieści się bowiem w prawie do sądu gwarantowanym przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP¹ oraz w art. 6 Konwencji o Ochronie Praw

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm. i spr.); dalej: Konstytucja RP.

Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.², na co wielokrotnie w swoich orzecznictwach wskazywał Europejski Trybunał Praw Człowieka³ oraz Trybunał Konstytucyjny⁴. Tym samym, rola komornika sądowego w systemie wymiaru sprawiedliwości jest niezwykle istotna, a jego służba odpowiedzialna.

Komornik sądowy, pełniąc służbę, uzyskuje informacje o różnym znaczeniu i charakterze, w szczególności związane z uczestnikami prowadzonych przez niego postępowań. Jest on jednak zobowiązany do zachowania w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności (art. 27 ust. 1 u.k.s.⁵). Obowiązek ten w niektórych sytuacjach ustaje z mocy prawa, w innych zaś okolicznościach może zostać zniesiony przez uprawnione podmioty.

Nie ulega wątpliwości, że komornik sądowy może być świadkiem lub stroną w postępowaniach różnego typu, w tym w postępowaniu karnym, cywilnym, administracyjnym, dyscyplinarnym, wyjątkowo w sądowoadministracyjnym⁶. Ponadto, postępowania dyscyplinarne przewidziane są nie tylko w ramach samorządu komorniczego, ale również w ramach innych samorządów zawodowych (np. adwokatów, radców prawnych).

² Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

³ Zob. P. Hofmański, A. Wróbel [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I. Komentarz do artykułów 1–18*, pod red. L. Garlickiego, Warszawa 2010, s. 172; wyrok ETPC z dnia 7 listopada 2013 r., skarga nr 47268/06, Legalis nr 1069107.

⁴ Zob. wyrok TK z dnia 25 października 2016 r., SK 71/13, Legalis nr 1514783; wyrok TK z dnia 8 czerwca 2016 r., P 62/14, OTK-A 2016/29; wyrok TK z dnia 29 czerwca 2016 r., SK 24/15, OTK-A 2016/46; wyrok TK z dnia 6 kwietnia 2016 r., SK 67/13, OTK-A 2016/10; wyrok TK z dnia 28 października 2015 r., SK 9/14, OTK-A 2015/9/153; postanowienie TK z dnia 11 maja 2017 r., Ts 153/16, OTK-B 2017/273.

⁵ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121 ze zm.); dalej: u.k.s.

⁶ W postępowaniu sądowoadministracyjnym dopuszczalny jest wyłącznie dowód z dokumentu. Zatem niedopuszczalne jest przesłuchanie stron i świadków poza jednym wyjątkiem wskazanym w art. 296 u.p.s.a., zgodnie z którym w postępowaniu w razie zaginięcia lub zniszczenia akt sąd może przesłuchać w charakterze świadków sędziów, prokuratorów, protokolantów, pełnomocników stron i inne osoby, które uczestniczyły w postępowaniu lub które mogą wypowiedzieć się co do treści akt, jak również może zarządzić przesłuchanie stron. Do przeprowadzenia tych dowodów stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c.

Powstaje zatem pytanie, czy użyty w art. 27 ust. 4 u.k.s. zwrot „postępowanie dyscyplinarne” dotyczy tylko postępowania dyscyplinarnego samorządu komorniczego, czy też hipoteza normy tego przepisu obejmuje również postępowania dyscyplinarne toczące się w ramach korporacyjnych struktur organizacyjnych przed organami niebędącymi sądami w rozumieniu art. 175 Konstytucji RP. Odpowiadając na powyższe pytanie, i tak nie da się rozwiać wszystkich wątpliwości interpretacyjnych tego przepisu. Po zostanie chociażby kwestia tego, jak należy rozumieć użyty w art. 27 ust. 3 zwrot „sąd” – tj. czy sądami w rozumieniu tego przepisu są także tzw. sądy dyscyplinarne. Nie bez znaczenia, z punktu omawianej problematyki, jest także ustalenie wzajemnej relacji art. 180 § 1 k.p.k.⁷ i art. 27 ust. 3 u.k.s.

2. Tajemnica zawodowa – podstawowe zagadnienia

Tajemnica zawodowa obejmuje wiadomości uzyskane w związku z wykonywaniem określonego zawodu. Źródłem obowiązku zachowania tajemnicy są przede wszystkim przepisy prawa, ale mogą nim być też postanowienia umowne oraz normy etyki zawodowej, choć w literaturze prawniczej można spotkać różne poglądy na ten temat. Zagadnienie to pozostaje jednak poza głównym nurtem rozważań niniejszego opracowania⁸. Do kategorii tajemnic zawodowych należy tajemnica, którą są związani komornicy na mocy ustawy, a traktuje o tym art. 27 ust. 1–2 u.k.s. Zgodnie z tym przepisem komornik jest obowiązany zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności. Obowiązek ten trwa także po odwołaniu komornika z zajmowanego stanowiska albo wygaśnięciu powołania na stanowisko komornika z mocy prawa.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 30 ze zm.); dalej: k.p.k.

⁸ Szerzej na temat tajemnicy zawodowej zob. M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 15–61; J. Kurek, *Tajemnice zawodów prawniczych. Tajemnica komornika*, M.Prawn. 2014, nr 2, s. 107 i n.; J. Kurek, *Tajemnice zawodów prawniczych. Tajemnica obrońcy*, M.Prawn. 2014, nr 3, s. 164 i n.; J. Kurek, *Tajemnice zawodów prawniczych. Tajemnica notariusza*, M.Prawn. 2014, nr 1, s. 50 i n.

Nakaz zachowania tajemnicy zawodowej ustaje jednak, gdy komornik składa zeznanie jako świadek lub strona przed sądem lub prokuratorem (art. 27 ust. 3 u.k.s.). Koherentnie w związku z odpowiednim stosowaniem art. 27 ust. 3 u.k.s. w postępowaniu dyscyplinarnym oraz postępowaniu o odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska w trybie przewidzianym w art. 19 ust. 2 u.k.s., obowiązek zachowania tajemnicy ustaje automatycznie.

Komornik sądowy, składając zeznania jako świadek lub strona, nie ma prawa ujawnić tajemnicy zagrażającej dobru państwa, o której dowiedział się w związku z pełnioną służbą. W tym przypadku od obowiązku może zwolnić komornika wyłącznie minister sprawiedliwości.

W k.p.k. także uregulowano kwestię zwolnienia świadka z zachowania tajemnicy zawodowej. Zgodnie z art. 180 § 1 k.p.k. osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu mogą odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się ten obowiązek, chyba że sąd lub prokurator dla dobra wymiaru sprawiedliwości zwolni te osoby od obowiązku zachowania tajemnicy, jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej. Przepis ten tworzy uprawnienie jedynie dla świadka, pozwalające mu odmówić zeznań. Świadek może zatem z tego uprawnienia skorzystać.

Podobnie przepisy k.p.c. regulują zagadnienia związane z odmową składania zeznań na temat informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem określonego zawodu. W świetle art. 261 § 2 k.p.c.⁹ świadek może odmówić odpowiedzi na zadane mu pytanie, jeżeli np. zeznanie miałoby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej. Decyzja w przedmiocie ujawnienia okoliczności i faktów objętych tajemnicą zawodową, a także zakresu takiego ujawnienia jest pozostawiona osobie powołującej się na tajemnicę zawodową. Jednocześnie, w postępowaniu cywilnym, sąd nie jest uprawniony do zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej powołującego się na nią świadka¹⁰.

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1575 ze zm.).

¹⁰ Wyrok SA w Katowicach z dnia 20 września 2016 r., I ACa 66/16, Legalis nr 1522785.

3. Wzajemna relacja art. 180 § 1 k.p.k. i art. 27 ust. 3 u.k.s.

W literaturze prawniczej można wyodrębnić dwa odmienne stanowiska związane ze zwolnieniem komornika sądowego z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w przypadku składania przez niego zeznań w postępowaniu karnym. Według pierwszego z nich w postępowaniu karnym zastosowanie powinien mieć art. 180 § 1 k.p.k., gdyż jest on przepisem szczególnym wobec art. 27 u.k.s. odnoszącego się do wielu rodzajów postępowań. Oznacza to, że w postępowaniu karnym konieczne jest wydanie odpowiedniego postanowienia przez sąd lub prokuratora o zwolnieniu komornika z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej¹¹.

Drugi pogląd zakłada, że art. 27 ust. 3 u.k.s. jest przepisem *lex specialis* w stosunku do art. 180 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim zwalnia on z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej¹². Tym samym, komornik sądowy, składając zeznania jako świadek lub strona w postępowaniu karnym, przed prokuratorem lub sądem, nie może odmówić zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, chyba że ujawnienie tajemnicy zagraża dobru państwa. W tym przypadku od obowiązku może zwolnić komornika minister sprawiedliwości, co jednoznacznie wynika z art. 27 ust. 3 u.k.s.

W zaistniałej sytuacji art. 27 ust. 3 u.k.s. ma więc zastosowanie w postępowaniu karnym (choć nie w każdej sytuacji, o czym niżej), cywilnym, a także – z uwagi na treść art. 27 ust. 4 u.k.s. – dyscyplinarnym (choć nie w każdym, o czym niżej) oraz w przedmiocie odwołania komornika z zajmowanego stanowiska w trybie w art. 19 ust. 2 u.k.s.

¹¹ Zob. M. Jabłoński, J. Węgrzyn, *Ochrona tajemnicy zawodowej komornika sądowego*, PPIA 2014, nr 97, s. 81 i n.; O. Zinkiewicz-Będźmirowska [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, pod red. M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, J. Świeczkowskiego, Lex 2019, komentarz do art. 27, teza 6; M. Świtkowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. M. Simbierowicza, M. Świtkowskiego, Warszawa 2018, s. 130.

¹² R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do art. 167–296*, pod red. R.A. Stefańskiego, S. Zabłockiego, Lex 2019, komentarz do art. 180, teza 8.

Zgodnie z tym przepisem ocena możliwości ujawnienia tajemnicy zawodowej należy w pierwszej kolejności do komornika składającego zeznania jako świadek lub strona w postępowaniu sądowym. Jeśli komornik oceni, że ujawnienie tajemnicy nie zagraża dobru państwa, obowiązek zachowania tajemnicy ustaje i komornik może złożyć zeznania jako świadek bez oczekiwania na zwolnienie od obowiązku zachowania tajemnicy przez ministra sprawiedliwości. Jeśli ocena komornika będzie odmienna, powinien on odmówić złożenia zeznań co do okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, do czasu zwolnienia go od tego obowiązku przez ministra sprawiedliwości. Ryzyko w zakresie prawidłowości dokonanej oceny obciąża komornika. Jeśli ujawni on okoliczności objęte tajemnicą zawodową, których ujawnienie zagraża dobru państwa, bez uzyskania zgody od ministra sprawiedliwości, wobec komornika mogą być wdrożone postępowania represyjne przewidziane w u.k.s. Grozi mu zatem wszczęcie postępowania w przedmiocie odwołania z zajmowanego stanowiska z uwagi na rażące naruszenie przepisów prawa (art. 19 ust. 2 pkt 9 u.k.s.), a w najlepszej sytuacji – odpowiedzialność dyscyplinarna (art. 222 pkt 11 u.k.s.). Tym samym, w wypadku wątpliwości komornik powinien powstrzymać się od składania zeznań i poddać te kwestie ocenie ministra sprawiedliwości.

W ocenie autora niniejszego artykułu koncepcja druga jest bardziej przekonująca. Nowelizacja art. 180 k.p.k. dokonana przez art. 108 pkt 3 ustawy z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych¹³, która weszła w życie dnia 2 stycznia 2011 r. zmieniła w sposób istotny – z punktu widzenia omawianej problematyki – treść tego przepisu. Stosownie do art. 180 § 1 *in fine* k.p.k. prokurator lub sąd mogą zwalniać z obowiązku zachowania określonej tajemnicy, „jeżeli ustawy szczególne nie stanowią inaczej”. Zwrot ten wskazuje, że ustawy szczególne mogą regulować w odmienny sposób tryb zwolnienia z obowiązku przestrzegania określonej tajemnicy, a jeśli to czynią, wyłączają stosowanie art. 180 § 1 k.p.k.

¹³ T.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 742.

w zakresie swego unormowania. W pozostałym zakresie, tj. w kwestiach, które leżą poza unormowaniami tych ustaw, a są regulowane przez art. 180 § 1 k.p.k., ten ostatni znajduje zastosowanie¹⁴. Jako przykłady takich rozwiązań można wskazać tajemnicę sędziowską, prokuratorską, czy też komorniczą.

Uzupełniając należy także zaznaczyć, że przepis art. 27 ust. 3 u.k.s. zwalnia komornika z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, gdy składa on zeznania przed sądem lub prokuratorem. Postępowanie przygotowawcze nie zawsze jest jednak prowadzone przez prokuratora. Zgodnie z art. 298 § 1 k.p.k. postępowanie przygotowawcze prowadzi lub nadzoruje prokurator, a w zakresie przewidzianym w ustawie prowadzi je Policja. W wypadkach przewidzianych w ustawie uprawnienia Policji przysługują innym organom. Organy te wskazane są w art. 312 k.p.k. oraz w wydanym na podstawie art. 325d k.p.k. rozporządzeniu z dnia 22 września 2015 r. Ministra Sprawiedliwości w sprawie organów uprawnionych obok Policji do prowadzenia dochodzeń oraz organów uprawnionych do wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji w sprawach, w których prowadzono dochodzenie, jak również zakresu spraw zleconych tym organom¹⁵.

Policja prowadzi postępowanie przygotowawcze w formie dochodzenia (art. 325a k.p.k.) oraz, choć wyjątkowo, śledztwa (311 § 2 k.p.k.). W tych formach mogą prowadzić postępowanie przygotowawcze także organy Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej (art. 312 pkt 1 k.p.k.). Inne organy przewidziane w przepisach szczególnych (art. 312 pkt 2 k.p.k.) mogą prowadzić wyłącznie dochodzenie.

W postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez wymienione organy świadków nie przesłuchuje prokurator. W nakreślonej

¹⁴ Zob. M. Rusinek, *op. cit.*, s. 120 i n.; P. Gensikowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–424*, pod red. D. Drajewicza, Warszawa 2020, s. 765; wyrok TK z dnia 13 grudnia 2011 r., K 33/08, OTK-A 2011/10/116.

¹⁵ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 522.

sytuacji zatem norma prawna zwalniająca komornika z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej, zawarta w art. 27 ust. 3 u.k.s., nie ma zastosowania. Stąd też komornik składający zeznania przed funkcjonariuszem policji lub organami, o których mowa w art. 312 k.p.k., co do okoliczności, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej, powinien najpierw upewnić się, czy protraktor wydał postanowienie o jego zwolnieniu od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w oparciu o przepis art. 180 § 1 k.p.k. Wydanie takiego postanowienia, z oczywistych względów, nie uprawnia jednak komornika do ujawniania tajemnicy zawodowej zagrażającej dobru państwa. Wyrazić na to zgodę może wyłącznie minister sprawiedliwości.

Ponadto, sądem, o którym mowa w art. 27 ust. 3 u.k.s., jest wyłącznie sąd w rozumieniu Konstytucji RP. Nie sposób uznać, że sądem tym są także tzw. sądy dyscyplinarne tworzone w ramach korporacyjnych struktur organizacyjnych, w których zasiadają członkowie danej korporacji. Inne zapatrywanie podawałoby w wątpliwość racjonalność ustawodawcy w tworzeniu omawianej instytucji, gdyż zniósł on w postępowaniu dyscyplinarnym obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej poprzez wprowadzenie w art. 27 ust. 4 u.k.s. odesłania do ust. 3 tego przepisu.

Wskazać także należy, że postępowanie dyscyplinarne, o którym mowa w art. 27 ust. 4 u.k.s., to nie jakiegokolwiek postępowanie o takim charakterze, ale postępowanie dyscyplinarne samorządu komorniczego, uregulowane w rozdziale 11 u.k.s. (art. 222–260 u.k.s.). W postępowaniach dyscyplinarnych toczących się w ramach korporacyjnych struktur organizacyjnych przed organami niebędącymi sądami w rozumieniu Konstytucji RP, komornik, zeznając jako świadek, jest zobowiązany do zachowania tajemnicy zawodowej. Przepis art. 27 ust. 4 u.k.s. nie dotyczy postępowania dyscyplinarnego samorządu adwokackiego, radców prawnych, notarialnego itp. Gdyby ustawodawca miał zamiar objąć przepisem art. 27 ust. 4 u.k.s. wszystkie postępowania dyscyplinarne prowadzone na podstawie odrębnych ustaw, dałby temu wyraz poprzez wyraźne użycie zwrotu „w postępowaniach dyscyplinarnych

prowadzonych na podstawie innych ustaw”, tymczasem pozostał przy określeniu „w postępowaniu dyscyplinarnym”. Trzeba także dodać, że art. 27 ust. 4 u.k.s., jako wyjątek od zasady wyrażonej w art. 27 ust. 1 u.k.s., należy interpretować ściśle (*exceptiones non sunt extendendae*). Jednakże w ustawach normujących ustrój poszczególnych zawodów zawarte są odesłania typu: „w sprawach nieuregulowanych do postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k.”. Takie odesłanie zawiera m.in. art. 95n u.p.a.¹⁶, art. 74(1) pkt 1 u.r.p.¹⁷, art. 69 u.p.n.¹⁸, czy też art. 79 u.d.p.¹⁹ Tym samym, jeśli podczas składania zeznań komornik powoła się na tajemnicę zawodową, istnieje możliwość zwrócenia się przez rzecznika dyscyplinarnego lub sąd dyscyplinarny tych korporacji odpowiednio do właściwej prokuratury lub sądu o zwolnienie komornika z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej w oparciu o odpowiednie stosowanie art. 180 § 1 k.p.k. Jest to jednak koncepcja dyskusyjna i chyba dotychczas niewypróbowana. Interpretacja przepisów odsyłających z klauzulą „odpowiedniego stosowania” nie jest zabiegiem prostym. Stanowczo należy jednak odrzucić możliwość podjęcia takiej decyzji (zwalnającej komornika z zachowania tajemnicy) przez rzecznika dyscyplinarnego lub sąd dyscyplinarny tych korporacji z uwagi na istnienie w danym postępowaniu dyscyplinarnym odesłania do przepisów k.p.k.

4. Postępowanie w przedmiocie zwolnienia komornika z obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej zagrażającej dobru państwa

Ustawa o komornikach sądowych, jak i inne akty prawne, nie reguluje, w jaki sposób proceduje minister sprawiedliwości (naczelny organ administracji rządowej) w sprawach dotyczących zwolnienia komornika

¹⁶ Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1513 ze zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 75 ze zm.).

¹⁸ Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1192 ze zm.).

¹⁹ Ustawa z dnia 5 lipca 1996 r. o doradztwie podatkowym (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1192).

z obowiązku ujawnienia tajemnicy zagrażającej dobru państwa. Ustawodawca nie pozostawił jakichkolwiek wskazówek m.in. w kwestii: warunków formalnych wniosku o zwolnienie komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej, możliwości wdrożenia tzw. postępowania naprawczego w przypadku braków formalnych wniosku (np. brak podpisu), istotnych elementów rozstrzygnięcia i jego formy, sposobu doręczenia rozstrzygnięcia, czy też możliwości złożenia środka zaskarżenia.

Brakuje podstaw do przypisywania postępowaniu w przedmiocie zwolnienia komornika z tajemnicy zawodowej cech postępowania administracyjnego. Specyfika tego postępowania, w tym jego cel, przebieg oraz charakter aktu kończącego postępowanie, odbiega od jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego. Nie sposób także twierdzić, że przedmiotowe postępowanie jest „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji RP. Postępowanie w kwestii zwolnienia komornika z zachowania tajemnicy zawodowej nie rozstrzyga zatem sprawy administracyjnej, jak i nie dotyczy zagadnień natury cywilnej, czy też karnej. Minister sprawiedliwości, po analizie istotnych z punktu widzenia art. 27 ust. 3 u.k.s. okoliczności dokonanej przez podległe mu służby nadzoru wydaje pisemne rozstrzygnięcie o zwolnieniu komornika z obowiązku zachowania tajemnicy w ściśle określonym zakresie albo odmawia zwolnienia. Akt ten nie jest aktem administracyjnym. Jest on aktem prawnym szczególnego rodzaju, niebędącym decyzją załatwiającą sprawę indywidualną z zakresu administracji publicznej. Nie może być więc traktowany jak decyzja administracyjna. Wobec tego nie mają do niego zastosowania przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego²⁰ regulujące wydanie decyzji administracyjnych. Nie podlega on zaskarżeniu. Nie ma też żadnej procedury umożliwiającej weryfikację rozstrzygnięcia ministra sprawiedliwości.

Postępowanie w przedmiocie zwolnienia komornika z tajemnicy zawodowej mieści się zatem w grupie tzw. odrębnych szczególnych

²⁰ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 256 ze zm.).

(specjalnych) postępowań, których ustawodawca przewidział wiele w polskim systemie prawnym²¹. Wskazać jednak należy, że do tych szczególnych postępowań niektóre przepisy k.p.a. mogą być stosowane wprost albo odpowiednio (np. przepisy dotyczące doręczeń), na co zwrócono uwagę w orzecznictwie²².

5. Wnioski i uwagi końcowe

Przedstawiony wyżej dorobek judykatury oraz doktryny na temat poruszanych w niniejszym opracowaniu regulacji prawnych skłania do przedstawiania kilku spostrzeżeń.

Po pierwsze, art. 27 ust. 3 u.k.s. jest przepisem szczególnym wobec regulacji prawnej zawartej w art. 180 § 1 k.p.k., jeśli chodzi o uchYLENIE obowiązku zachowania przez komornika tajemnicy zawodowej w postępowaniu karnym toczącym się przed sądem lub prokuratorem. Natomiast komornik, składając zeznania jako świadek lub strona przed policją lub organami, o czym mowa w art. 312 k.p.k., co do okoliczności sprawy, o których powziął wiadomość ze względu na wykonywane czynności, powinien najpierw uzyskać postanowienie prokuratora o zwolnieniu od obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej (art. 180 § 1 k.p.k.). Hipoteza normy prawnej wyrażonej w przepisie art. 27 ust. 3 u.k.s. nie obejmuje swoim zakresem wymienionych wyżej podmiotów. Przepis art. 27 ust. 3 u.k.s. także jest przepisem szczególnym wobec art. 261 § 2 k.p.c., a więc komornik nie może powołać się na jego treść, aby odmówić odpowiedzi na pytanie w toku postępowania cywilnego, zasłaniając się tajemnicą zawodową. Brakuje z kolei przepisów prawnych zezwalających komornikowi na ujawnienie informacji objętych tajemnicą zawodową podczas składania zeznań w postępowaniu administracyjnym, poza sytuacją z art. 19 ust. 2 u.k.s. Postępowanie w przedmiocie

²¹ Szerzej na temat tych postępowań zob. P.M. Przybysz, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz aktualizowany*, Lex 2019, komentarz do art. 1, teza 10.

²² Wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2018 r., IV SA/Wa 1045/18, Legalis nr 1891189.

odwołania komornika z zajmowanego stanowiska toczy się bowiem według przepisów k.p.a.

Po drugie, obowiązek komornika dotyczący zachowania tajemnicy zawodowej – poza jednym, wielokrotnie już przytaczanym wyjątkiem – ustaje w sposób automatyczny, z mocy prawa, w przypadku składania zeznań przed sądem spełniającym wymagania art. 45 ust. 1 Konstytucji RP lub prokuratorem (art. 27 ust. 3 u.k.s.), a także w postępowaniu dyscyplinarnym samorządu komorniczego oraz postępowaniu w przedmiocie odwołania komornika z zajmowanego stanowiska w trybie art. 19 ust. 2 u.k.s. (art. 27 ust. 4 u.k.s.). W innych postępowaniach, w szczególności postępowaniach dyscyplinarnych toczących się w ramach korporacyjnych struktur organizacyjnych przed organami niebędącymi sądami w rozumieniu Konstytucji RP, komornik, zeznając jako świadek, jest zobowiązany w każdym przypadku do zachowania tajemnicy zawodowej, chyba że najpierw zostanie wydane przez sąd lub prokuratora postanowienie o zwolnieniu komornika z zachowania tajemnicy zawodowej w oparciu o odpowiednie stosowanie art. 180 § 1 k.p.k.

Po trzecie, zwolnienie komornika przez ministra sprawiedliwości z zachowania tajemnicy zawodowej może nastąpić nie tylko na wniosek uprawnionego podmiotu, ale także – choć wyjątkowo – z urzędu, tj. w sytuacji prowadzenia w Ministerstwie Sprawiedliwości postępowania w przedmiocie odwołania komornika w trybie art. 19 ust. 2 u.k.s. Podczas wysłuchania komornik może bowiem powołać się na treść art. 27 ust. 3 u.k.s. i odmówić odpowiedzi na temat istotnych okoliczności sprawy, albowiem ich ujawnienie – w jego opinii – będzie zagrażać dobru państwa. W takiej sytuacji zatem decyzja w przedmiocie zwolnienia komornika z zachowania tajemnicy państwowej w wymienionym wyżej zakresie podejmowana jest przez ministra sprawiedliwości z urzędu, nawet wówczas, gdy postępowanie w przedmiocie odwołania komornika z zajmowanego stanowiska zostało wszczęte na wniosek prezesa właściwego sądu powszechnego.

Po czwarte, postępowanie w sprawie zwolnienia komornika z zachowania tajemnicy zawodowej na mocy art. 27 ust. 3 i 4 u.k.s. nie jest postępowaniem administracyjnym podlegającym unormowaniom Kodeksu postępowania administracyjnego. Jest to tzw. postępowanie szczególne (specjalne), które nie ma charakteru postępowania administracyjnego, cywilnego, czy też karnego.

STRESZCZENIE **Upadłość banku a zastrzeżenie prawa własności rzeczy**

Przepis art. 463 ust. 1 PrUp reguluje wpływ ogłoszenia upadłości banku krajowego na zastrzeżenie prawa własności rzeczy. Przywołana regulacja stanowi, że zastrzeżenie w umowie sprzedaży prawa własności na rzecz sprzedawcy nie wygasa wskutek ogłoszenia upadłości banku krajowego będącego nabywcą przedmiotu umowy, jeżeli w chwili ogłoszenia upadłości przedmiot umowy znajdował się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Autor analizuje, jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby zastrzeżenie takie było skuteczne. Ponadto, w świetle pojawiających się rozbieżności, czy w przywołanym przepisie art. 463 ust. 1 PrUp została zawarta norma o charakterze merytorycznym, czy też reguła kolizyjna z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego, autor dokonuje analizy przedmiotowego zagadnienia.

Słowa kluczowe: upadłość banku, zastrzeżenie prawa własności, bank, norma o charakterze merytorycznym

SUMMARY **Bankruptcy of the Bank and the Reservation of Ownership to Property**

Regulation of art. 463¹ Bankruptcy Law governs the impact of declaring bankruptcy of a domestic bank on the reservation of ownership to property. According to this regulation, a reservation of an ownership right in favour of a seller in a sales contract does not expire upon declaring the bankruptcy of a domestic bank being the buyer of the subject matter of the contract, provided that upon the declaration of bankruptcy the subject matter of the contract was located in the territory of another EU state or a member state of the European Free Trade Association. The author analyses the premises that have to be fulfilled to make the reservation effective. Moreover, in the light of differences of opinion if the above-regulation in art. 463¹ of the Act contains a substantive standard or a conflict-of-laws rule within private international law, the author analyses this issue.

Keywords: bankruptcy of a bank, reservation of ownership to property, bank, standard of a substantive nature

Upadłość banku a zastrzeżenie prawa własności rzeczy

I. Wprowadzenie

Przepis art. 463 ust. 1 PrUp¹ stanowi, że zastrzeżenie w umowie sprzedaży prawa własności na rzecz sprzedawcy nie wygasa wskutek ogłoszenia upadłości banku krajowego będącego nabywcą przedmiotu umowy, jeżeli w chwili ogłoszenia upadłości przedmiot umowy znajdował się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Kwestią sporną jest to, jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby zastrzeżenie takie było skuteczne. Ponadto nie przyjmuje się jednolicie, czy w przywołanym przepisie art. 463 ust. 1 PrUp została zawarta norma o charakterze merytorycznym, czy też reguła kolizyjna z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego.

Przepis art. 463 ust. 1 PrUp obowiązuje aktualnie w brzmieniu ustalonym przez ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie i uchyleniu niektórych ustaw w związku z uzyskaniem przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej². Przepis ten umiejscowiono

¹ Ustawa z dnia 22 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228 ze zm.; w brzmieniu obowiązującym od 1 grudnia 2020 r.); dalej: PrUp.

² Dz.U. z 2004 r. Nr 96, poz. 959.

w prawie upadłościowym w części trzeciej, dziale III „Postępowanie upadłościowe wobec instytucji kredytowych, firm inwestycyjnych, banków zagranicznych oraz banków krajowych prowadzących działalność za granicą”, rozdziale 3 zatytułowanym „Prawo właściwe oraz skutki ogłoszenia upadłości”.

Upadłość banków została przez ustawodawcę uregulowana w ramach postępowań odrębnych³. Pojęcie odrębnego postępowania upadłościowego ma charakter normatywny, gdyż tak zatytułowano część trzecią PrUp. Postępowania odrębne stanowią o pewnych odmiennościach proceduralnych, które – dla określonych kategorii spraw – ustawodawca uznał za wskazane⁴. „Użycie przez ustawodawcę określenia «postępowanie odrębne» mogłoby sugerować, że uregulowane w Części trzeciej procedury są zdecydowanie odmienne niż w głównym postępowaniu upadłościowym zarówno w swej istocie, jak i w odniesieniu do poszczególnych instytucji prawnych występujących w toku postępowania. Wydaje się jednak, że wykorzystanie przez ustawodawcę tego zwrotu jest tylko pewnym zabiegiem legislacyjnym, którego sens sprowadza się do czegoś zgoła innego”⁵. Postępowanie upadłościowe wobec banków to swego rodzaju modyfikacja zasady ochrony grupowego interesu wierzycieli i jednolitego ich traktowania⁶. Jak piszą A. Witosz i A.J. Witosz: „W postępowaniach tych nie traktuje się jednakowo interesów wszystkich wierzycieli, bez względu na podstawy prawne ich wierzytelności. Dokonuje się wyodrębnienia – przy przyjęciu kryterium szczególnego tytułu prawnego – pewnej ich części. Podstawą tego zabiegu jest wskazanie na umowę deweloperską, umowę rachunku bankowego w jego licznych odmianach, czy umowę ubezpieczenia. Dla ustalenia owych kryteriów istotne było nadrzędne założenie ustawodawcy, które ma zarówno wymiar

³ Zob. art. 426–470 PrUp.

⁴ A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. System Prawa Handlowego*, t. 6, pod red. A. Hrycaj, A. Jakubeckiego, A. Witosza, Warszawa 2020, s. 1293.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

gospodarczy, jak i mocne uzasadnienie społeczne. Po pierwsze, jest nim ochrona wierzycieli z uwagi na potrzebę zaspokajania przez nich swoich potrzeb bytowych i socjalnych (nabywcy z umów deweloperskich). Po drugie, chodzi o dodatkowe wsparcie uzasadnione znalezieniem się przez wierzyciela w sytuacji odbiegającej od normalnego funkcjonowania (zdarzenia mogące być przedmiotem ochrony ubezpieczeniowej). Po trzecie, założeniem będzie ochrona gromadzonych przez wierzycieli środków pieniężnych, których zachowanie w przypadku upadłości banku rzutuje na ich bezpieczeństwo nie tylko *stricte* materialne, ale również socjalne”⁷.

Postępowanie upadłościowe wobec banków regulują przepisy części trzeciej Tytułu II PrUp dotyczące postępowania upadłościowego wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych. Natomiast w zakresie nieuregulowanym przepisami odrębnymi o postępowaniu upadłościowym wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych do postępowania upadłościowego wobec banków stosuje się odpowiednio przepisy Części pierwszej PrUp, a więc ogólne regulacje o postępowaniu upadłościowym i jego skutkach, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

W uzasadnieniu projektu ustawy Prawo restrukturyzacyjne zwrócono uwagę na to, że kwestie związane z niewypłacalnością banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych będą, co do zasady, uregulowane ustawą implementującą dyrektywę 2014/59/UE⁷. W związku z tym postępowania upadłościowe wobec banków, prowadzone na podstawie PrUp, będą instrumentem o stosunkowo mniejszym znaczeniu, stosowanym wyłącznie w razie niepowodzenia albo niecelowości wcześniejszych prób podejmowanych na podstawie ustawy implementującej dyrektywę⁸. Dnia 9 października 2016 r. weszła w życie ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie

⁷ *Ibidem*, s. 1295.

⁸ Uzasadnienie projektu ustawy Prawo restrukturyzacyjne, Sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 2824, s. 101.

gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji⁹, stanowiąca implementację dyrektywy 2014/59/UE oraz dyrektywy 2014/49/UE i uchylająca przepisy dotyczące restrukturyzacji banków, a także zmieniająca PrUp, głównie przez przyznanie określonych kompetencji BFG w postępowaniu upadłościowym wobec banków.

2. Charakter normy art. 463 ust. 1 PrUp

Zasadą jest, że w postępowaniu upadłościowym wszczętym w Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się prawo polskie jako *lex fori*¹⁰. Wyjątki od przywołanej zasady zostały wskazane w przepisach art. 461–470 PrUp. Ponadto z ich usytuowania wprost wynika, że art. 460–470 PrUp mogą mieć zastosowanie tylko w odniesieniu do stosunków z państwami członkowskimi Unii Europejskiej lub EFTA.

Zagadnieniem spornym jest, czy art. 463 ust. 1 PrUp jest przepisem mającym charakter merytoryczny, czy też regułą kolizyjną z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego.

Przepis ten odpowiada regulacji zawartej w art. 22 dyrektywy 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 kwietnia 2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych¹¹. Przywołana regulacja stanowi, że podjęcie środków służących reorganizacji lub wszczęcie postępowania likwidacyjnego wobec instytucji kredytowej nabywającej aktywa nie narusza praw sprzedawcy opartych na zastrzeżeniu tytułu, jeśli w chwili podejmowania takich środków lub wszczynania takiego postępowania aktywa te znajdowały się na terytorium innego państwa członkowskiego niż państwo, w którym podjęto takie środki lub wszczęto takie postępowanie.

Celem dyrektywy było wprowadzenie w państwach członkowskich Unii Europejskiej jednolitych norm kolizyjnych dotyczących mate-

⁹ Dz.U. z 2020 r., poz. 842 ze zm.

¹⁰ Zob. art. 460 PrUp.

¹¹ Dz.Urz. UE 2001 L 125/15.

rialnoprawnych skutków reorganizacji i likwidacji (w tym upadłości i innych podobnych postępowań) oraz harmonizacja tych przepisów o charakterze procesowym, które służą ochronie wierzycieli upadłościowych zamieszkałych lub mających siedzibę w innym państwie członkowskim Unii niż to, w którym ogłoszono upadłość, wszczęto postępowanie układowe lub inne podobne postępowanie¹². „Chodzi więc o przypadki upadłości, której skutki wykraczają poza terytorium jednego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, stanowią więc przełamanie zasady terytorialności postępowania upadłościowego, która głosi, że skutki upadłości nie rozciągają się na majątek upadłego położony poza granicami państwa, w którym ogłoszono upadłość dłużnika”¹³. Przywołana dyrektywa wskazuje, że upadłość instytucji finansowej może być ogłoszona wyłącznie w państwie, w którym ma ona siedzibę, a co za tym idzie – wyłączone jest ogłoszenie upadłości instytucji finansowej w państwie, w którym ma ona swój oddział¹⁴. W postępowaniu takim obowiązuje zasada uniwersalności, a więc postępowanie wszczęte w państwie, w którym instytucja finansowa ma siedzibę, obejmuje jej majątek znajdujący się w innych państwach. Takie rozwiązanie ma zapewnić jednolitość podstawowych rozwiązań istniejących w krajach członkowskich UE, jednakże nie oznacza w żadnym razie pełnego ujednolicenia postępowań upadłościowych w krajach członkowskich UE¹⁵. Jak słusznie uważał A. Jakubecki: „Podobne unormowania do tych, które zostały zamieszczone w art. 451–482 PrUp, w wykonaniu dyrektywy nr 2001/24/EC powinny znaleźć się w ustawodawstwach wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Obowiązkom i uprawnieniom przyznany wierzycielom oraz zarządom zagranicznym w prawie polskim odpowiadać więc będą analogiczne obowiązki i uprawnienia polskich wierzycieli oraz syndyków (nadzorców sądowych, zarządców) w prawie obcym”¹⁶.

¹² A. Jakubecki [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. A. Jakubckiego, F. Zedlera, Warszawa 2011, art. 451, Nb 2.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

W uzasadnieniu do projektu ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze wskazano, że przepis ten stanowi regułę kolizyjną¹⁷. W odróżnieniu od norm merytorycznych normy kolizyjne nie regulują wprost stosunków prawnych, lecz jedynie wskazują, jakie prawo merytoryczne (prawo jakiego państwa) jest w danym przypadku właściwe.

Należy mieć na względzie, że uzasadnienie projektu ustawy stanowi wykładnię autentyczną¹⁸. W wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 7 lipca 2020 r.¹⁹ wskazano, iż: „W doktrynie podkreśla się, że wyjaśnienie wzajemnej relacji pomiędzy ustępami 1 i 4 art. 59a ustawy Prawo bankowe może pozornie budzić wątpliwości, które rozwiewa jednak wykładnia autentyczna przepisu (uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej – Druk sejmowy VII kadencji, Nr 3434)”²⁰. Tym samym, wykładnia autentyczna przepisu pozwala na postawienie tezy, że w art. 463 ust. 1 PrUp została zawarta reguła kolizyjna.

Również w piśmiennictwie można spotkać poglądy, że przedmiotowy przepis zawiera regułę kolizyjną. Wydaje się, iż takie stanowisko przyjmuje R. Adamus, który stwierdza, że: „Prawo upadłościowe wprowadza normy kolizyjne regulujące prawo właściwe dla postępowania. Zgodnie z zasadą główną w postępowaniu wszczętym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się prawo polskie (*lex concursus*). Polski sąd stosuje zatem polskie prawo o niewypłacalności. Wyjątki od tej zasady określają kolejne przepisy. Polski sąd stosuje normy proceduralne, ustrojowe, materialnoprawne prawa polskiego”²¹. Na regulację art. 463 ust. 1 PrUp jako normę kolizyjną wskazują natomiast Z. Świeboda²² i W. Kłyta²³.

¹⁷ Uzasadnienie projektu ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, Sejm IV kadencji, druk sejmowy 809, s. 43.

¹⁸ Wyrok SA w Lublinie z dnia 7 lipca 2020 r., I ACa 366/19, Legalis.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 460, Nb 1.

²² Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2006, art. 460.

²³ W. Kłyta [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. A. Witosza, A.J. Witosza, Warszawa 2014, art. 463, Nb 1.

Odmienne stanowisko prezentuje jednak większość autorów zajmujących się przedmiotowym zagadnieniem. Przywołać można tutaj poglądy P. Zimmermana²⁴, S. Gurgula²⁵, M. Mozdżenia²⁶.

Warto również zauważyć, że choć w uzasadnieniu projektu ustawy wskazano, iż mamy do czynienia z normą kolizyjną, to jednak rozdział, w którym zamieszczony jest ten przepis, zatytułowano „Prawo właściwe oraz skutki ogłoszenia upadłości”, co pozwala na obronę tezy, że w rozdziale tym, wbrew pogładowi wyrażonemu w uzasadnieniu projektu ustawy, zawarte są również normy o charakterze merytorycznym.

Należy także zwrócić uwagę na poglądy doktryny wskazujące na różnice w skonstruowaniu normy o charakterze merytorycznym i normy kolizyjnej²⁷. H. Trammer zauważa, że: „Jak wiadomo, według przyjętego przez większość autorów poglądu, podstawowa norma merytoryczna prawa cywilnego składa się z hipotezy (opis stanu faktycznego) i z dyspozycji (skutek prawny tego stanu faktycznego). Otóż również i podstawowa norma kolizyjna prawa prywatnego międzynarodowego zawiera te dwa zasadnicze składniki, tj. z jednej strony hipotezę – tzn. hipotetyczny stan faktyczny, w odróżnieniu od pewnego konkretnego stanu faktycznego, mającego być przedmiotem subsumpcji pod odpowiednią hipotezę – i z drugiej strony dyspozycję”²⁸. Zgodnie z poglądem H. Trammera w hipotezie mieści się: a) zakres – opis pewnej stypizowanej sytuacji faktycznej lub grupy takich sytuacji, oraz b) opis pewnych okoliczności uzupełniających zakres, mających stanowić bazę faktyczną łącznika. W dyspozycji mieści się: a) charakterystyczny dla każdej normy kolizyjnej nakaz zastosowania prawa danego państwa oraz b) łącznik (wskaźnik) – kryterium wskazujące

²⁴ P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 6, Warszawa 2020, art. 460, Nb 1.

²⁵ S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 460, Nb 1.

²⁶ M. Mozdzeń [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, pod red. A.J. Witosza, Warszawa 2017, art. 463, Nb 1.

²⁷ Zamiast wielu: H. Trammer, *Z rozważań nad strukturą normy kolizyjnej prawa prywatnego międzynarodowego*, *Studia Cywilistyczne* 1964, t. XIII/XIV, s. 399 i n.

²⁸ *Ibidem*, s. 399.

w sposób abstrakcyjny, o jakie państwo chodzi²⁹. „W łączniku zawarty jest określnik nominalny (podstawa plus dopełniacz), a ponadto sub-określnik temporalny tego określnika nominalnego. Konkretyzacja łącznika następuje przez ustalenie konkretnych odpowiedników okoliczności uzupełniających zakres (zawartych w hipotezie). W razie niemożności ustalenia tych okoliczności (lub ich braku), danej normy kolizyjnej zastosować się nie da”³⁰. Nawet pobieżna analiza regulacji zawartej w art. 463 ust. 1 PrUp pokazuje, że przepis ten nie spełnia przesłanek pozwalających na uznanie go za normę kolizyjną.

Mając powyższe na względzie, jako właściwy należy przyjąć pogląd, że w przepisie art. 463 ust. 1 PrUp ustawodawca zamieścił normę zawierającą treść merytoryczną, a nie regułę kolizyjną.

3. Przesłanki skutecznego zastrzeżenia prawa własności rzeczy

Przepis art. 463 ust. 1 PrUp normuje sytuację, w której bank krajowy przed ogłoszeniem upadłości nabył określone aktywa, przy czym ich własność została zastrzeżona na rzecz sprzedawcy do czasu uiszczenia pełnej ceny, albo też do spełnienia innego warunku, wynikającego z zawartej przez strony umowy sprzedaży. Takie zastrzeżenie w umowie sprzedaży prawa własności na rzecz sprzedawcy wygasa wskutek ogłoszenia upadłości, chyba że w chwili jej ogłoszenia przedmiot umowy znajdował się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym. W sytuacji, w której są spełnione te warunki, to zastrzeżenie w umowie sprzedaży prawa własności na rzecz sprzedawcy pozostaje w mocy.

Natomiast w przypadku, gdy bank krajowy jest zbywcą przedmiotu umowy, ogłoszenie upadłości takiego banku nie może być podstawą do

²⁹ *Ibidem*, s. 405.

³⁰ *Ibidem*.

odstąpienia od umowy sprzedaży, jeśli do wydania przedmiotu umowy doszło przed ogłoszeniem upadłości, a w chwili ogłaszania upadłości przedmiot sprzedaży znajdował się za granicą³¹.

Analizowany przepis zawiera rozwiązanie podobne do przyjętego w art. 101 ust. 1 PrUp stanowiącego, że zastrzeżone w umowie sprzedaży na rzecz sprzedawcy prawo własności nie wygasa z powodu ogłoszenia upadłości nabywcy, jeżeli jest skuteczne wobec jego wierzycieli według przepisów Kodeksu cywilnego. Jak zauważa S. Gurgul: „Uzasadnienie projektu Prawa upadłościowego głosiło, że «zastrzeżenie w umowie sprzedaży prawa własności ma na celu zabezpieczenie wierzytelności sprzedawcy z tytułu ceny kupna, należnej od nabywcy, i zastępuje zastaw, którego ustanowienie na rzecz sprzedawcy jest niedopuszczalne ze względu na to, że zastawiona ruchomość ma pozostać we władaniu nabywcy, chyba że zachodzi przypadek zastawu rejestrowego». Wynika z tego przede wszystkim, że zastrzeżenie prawa własności sprzedanej rzeczy miało pełnić – po ogłoszeniu upadłości kupującego – podobną funkcję co ustanowienie zastawu na rzecz sprzedawcy, tj. zapewniać w zasadzie pełne zaspokojenie interesu prawnego sprzedawcy przez wydanie mu sprzedanej rzeczy jako nienależącej do upadłego. Oznaczało to zarazem, że roszczenie o wydanie rzeczy nie ulegało przekształceniu w wierzytelność pieniężną, jakby to wynikało z przepisu art. 32 § 2 PrUp1934”³².

Zastrzeżenie prawa własności rzeczy sprzedanej zostało uregulowane w art. 589–591 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny³³. Sprzedawca, spełniając swoje świadczenie, może godzić się na późniejsze spełnienie wzajemnego świadczenia kupującego polegającego na zapłacie ceny. „Dla tych właśnie sytuacji ustawodawca przewidział, iż strony umowy sprzedaży mogą w niej zastrzec prawo własności

³¹ D. Zienkiewicz [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, pod red. D. Zienkiewicza, Warszawa 2006, art. 463, Nb 2.

³² S. Gurgul, *Prawo...*, *op. cit.*, art. 101, Nb II.1; Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1934 r. Nr 93, poz. 834); dalej: PrUp1934.

³³ T.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1740; dalej: k.c.

sprzedanej rzeczy do czasu uiszczenia ceny przez kupującego. Zastrzeżenie tego prawa w drodze oświadczenia woli wyłącznie jednej strony z oczywistych powodów nie jest możliwe³⁴. W razie zastrzeżenia prawa własności, w rozumieniu art. 589 k.c., przyjmuje się, że przeniesienie własności rzeczy na kupującego następuje pod warunkiem zawieszającym, polegającym na uiszczeniu ceny przez kupującego lub też spełnieniu innego warunku wynikającego z umowy. Umowa sprzedaży jest w pozostałym zakresie bezwarunkowa, a od ziszczenia się tego warunku zależy wyłącznie skutek rzeczowy w postaci przejścia własności rzeczy na kupującego³⁵. W razie ziszczenia się warunku nabywca staje się właścicielem rzeczy bez potrzeby zawierania dodatkowej umowy.

Przedmiotem zastrzeżenia prawa własności może być wyłącznie rzecz ruchoma³⁶, zaś zastrzeżenie własności możliwe jest tylko pod warunkiem, że własność rzeczy sprzedanej nie została jeszcze przeniesiona przez sprzedawcę na kupującego, gdyż niedopuszczalne jest zastrzeżenie własności ze skutkiem wstecznym, kiedy np. doszło już do wydania kupującemu rzeczy oznaczonych co do gatunku³⁷.

Regulacja przewidziana w przepisach art. 589–591 k.c. dotyczy sprzedaży rzeczy, ale zgodnie z art. 555 k.c. może znaleźć odpowiednie zastosowanie do sprzedaży praw. Należy jednak zgodzić się z poglądem, że sens zastrzeżenia własności rzeczy sprzedanej wyraża się w szczególności w tych sytuacjach, w których dochodzi do wydania rzeczy kupującemu przed uiszczeniem ceny (kupujący już włada rzeczą, nie będąc jeszcze jej właścicielem)³⁸. Dla osób trzecich (w szczególności wierzycieli kupującego) nie jest jasne, czy rzecz, którą faktycznie włada kupujący, należy do jego majątku czy nie. W przypadku praw innych niż prawo własności (wierzytelności, udziałów w spółkach osobowych lub kapitałowych),

³⁴ M. Kućka, J. Pisuliński, Ł. Przyborowski [w:] *Prawo umów handlowych. System Prawa Handlowego*, t. 5A, pod red. M. Steca, Warszawa 2020, s. 430.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Zob. art. 589 k.c., art. 157 § 1 k.c.

³⁷ A. Szpunar, *Zastrzeżenie własności rzeczy sprzedanej*, PiP 1993, nr 6, s. 29.

³⁸ M. Kućka, J. Pisuliński, Ł. Przyborowski, *op. cit.*, s. 431.

które nie wiążą się z posiadaniem rzeczy, nie miałyby sensu odpowiednie zastosowanie regulacji zastrzeżenia własności, ponieważ – inaczej niż w wypadku rzeczy ruchomych – nie istniałoby ryzyko nabycia prawa od nieuprawnionego (poza przypadkiem praw inkorporowanych w papierach wartościowych, na okaziciela). Uzależnienie przejścia praw od zapłaty ceny ma więc w takich wypadkach wymiar wyłącznie dwustronny i wynika już z ogólnych przepisów o możliwości zastrzeżenia warunku w umowie sprzedaży. Regulacje zawarte w art. 589–591 k.c. mogłyby jednak znaleźć odpowiednie zastosowanie (art. 555 k.c.) np. w wypadku majątkowych praw autorskich do utworu (np. do rzeźby), ponieważ sprzedaż tych praw może się wiązać z wydaniem egzemplarza utworu (z posiadaniem rzeczy)”³⁹.

Choć w przepisie art. 463 ust. 1 PrUp ustawodawca posługuje się pojęciem umowy sprzedaży, co może wskazywać, że przywołana norma reguluje wyłącznie taki rodzaj stosunków zobowiązaniowych, to jednak zasadne będzie uznanie, iż odnosi się to również do innych stosunków zobowiązaniowych mogących podlegać regulacji zawartej w art. 463 ust. 1 PrUp (np. w odniesieniu do umowy dostawy). Wydaje się bowiem, że na zasadzie art. 353¹ k.c. zastrzeżenie własności w rozumieniu art. 463 ust. 1 PrUp jest dopuszczalne w innych niż sprzedaż umowach odpłatnych, prowadzących do przeniesienia własności rzeczy. Zgadzam się z poglądem, że w odniesieniu do innych umów odpłatnych nie istnieje regulacja podobna do tej zawartej w art. 589–591 k.c., zaś podobieństwo tych umów do umowy sprzedaży (przeniesienie własności pod tytułem odpłatnym) oraz sens ochrony interesu zbywcy (zabezpieczenie zapłaty za rzecz) uzasadniają uzupełnienie luki przez zastosowanie przepisów o sprzedaży z zastrzeżeniem własności⁴⁰.

Ustawodawca nie wymaga jednak, aby zastrzeżenie w umowie prawa własności na rzecz sprzedawcy było skuteczne względem wierzycieli upadłego banku krajowego – nabywcy przedmiotu umowy

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

– według przepisów Kodeksu cywilnego, co oznacza, że umowa sprzedaży nie musi mieć formy pisemnej z datą pewną⁴¹. Natomiast zastrzeżenie własności powinno być prawidłowo ustanowione przed ogłoszeniem upadłości⁴².

Kolejny wymóg, jaki nakłada ustawodawca, jest taki, aby w chwili ogłoszenia upadłości banku przedmiot umowy znajdował się na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub EFTA. Tym samym, do oceny, na ile zastrzeżenie prawa własności rzeczy sprzedanej jest skuteczne wobec wierzycieli dłużnika, właściwe jest prawo miejsca położenia rzeczy w chwili ogłoszenia upadłości. W świetle powyższego, jeżeli w chwili ogłoszenia upadłości banku rzecz znajduje się w innym kraju Unii Europejskiej lub EFTA, zastrzeżenie nie wygasa, a zatem jest skuteczne względem wierzycieli w granicach i po spełnieniu wymogów formalnych przewidzianych prawem miejsca położenia rzeczy⁴³.

Warto też zauważyć, że sytuacja, w której przedmiot umowy znajdowałby się na terytorium Polski, również stanowi kwestię sporną w piśmiennictwie. P. Janda uważa, że zastrzeżone na rzecz sprzedawcy prawo własności rzeczy wygasa, jeżeli w chwili ogłoszenia upadłości banku krajowego rzecz znajdowała się w Polsce⁴⁴. Natomiast w ocenie P. Zimmermana, którego pogląd popiera autor niniejszego artykułu, jeżeli rzecz w chwili ogłoszenia upadłości znajduje się na terytorium Polski, zastosowanie ma art. 101 ust. 1 PrUp, czyli konieczne jest, aby zastrzeżenie prawa własności stwierdzone było umową pisemną z datą pewną⁴⁵.

⁴¹ Wymóg taki w odniesieniu do zastrzeżenia prawa własności rzeczy na gruncie Kodeksu cywilnego formułuje przepis art. 590 k.c.

⁴² Tak też uważa W. Klyta, *op. cit.*, art. 463, Nb 1.

⁴³ P. Zimmerman, *op. cit.*, art. 463, Nb 1.

⁴⁴ P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 463, Nb 1.

⁴⁵ P. Zimmerman, *op. cit.*, art. 463, Nb 1. Należy mieć na względzie, że w zakresie nieuregulowanym przepisami odrębnymi o postępowaniu upadłościowym wobec banków i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych do postępowania upadłościowego wobec banków stosuje się odpowiednio przepisy Części pierwszej PrUp, a więc przepisy ogólne o postępowaniu upadłościowym i jego skutkach, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Uregulowanie zawarte w przepisie art. 463 ust. 1 PrUp nie wyłącza możliwości żądania w drodze powództwa stwierdzenia nieważności czynności prawnej lub uznania za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli. Jak słusznie zauważa M. Mozdzeń, należy mieć jednak na uwadze przepis art. 469 PrUp, zgodnie z którym regulacji o nieważności i bezskuteczności czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli nie stosuje się, gdy prawo właściwe dla tej czynności nie przewiduje bezskuteczności czynności dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli⁴⁶. „Ustanowione w celu pokrzywdzenia wszystkich wierzycieli zastrzeżenie własności może zatem być – zgodnie z przepisami obowiązującymi w państwie, w którym otwarto postępowanie – uznane za nieważne, względnie nieważne lub może zostać zaskarżone. Natomiast pojęcia: czynność prawna, nieważność, względna nieważność, powinny być interpretowane zgodnie z przepisami statutu upadłościowego, czyli prawa polskiego”⁴⁷.

Podsumowanie

Przedstawiona analiza wskazuje na przesłanki skutecznego zastrzeżenia prawa własności rzeczy w sytuacji upadłości banku. Ponadto należy jednoznacznie wskazać, że przepis art. 463 ust. 1 PrUp stanowi normę o charakterze merytorycznym.

⁴⁶ M. Mozdzeń, *op. cit.*, art. 463, Nb 3.

⁴⁷ W. Klyta, *op. cit.*, art. 463, Nb 2.

ARTYKUŁY

- 5 Maksymalne i minimalne opłaty egzekucyjne w razie umorzenia sądowego postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c.**
Maximum and Minimum Executive Fees in the Event of Cancellation Enforcement Proceeding Under Art. 825 Pts. 1 K.p.c.
dr Janusz Nowak, asesor komorniczy
- 19 Czynny zabronione dotyczące opłat egzekucyjnych w Kodeksie karnym skarbowym**
Offences concerning Enforcement Fees in the Penal-Fiscal Code
*dr Sebastian Kowalski, sędzia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu;
Katedra Prawa Karnego i Postępowania Karnego,
Instytut Nauk Prawnych Uniwersytetu Zielonogórskiego*
- 37 Rozwiązania ustrojowe egzekucji sądowej a prawo do sądu**
Statutory Solutions of Court Enforcement vs. Right to Court
*Aleksander Nowak, doktorant w Zakładzie Postępowania
Cywilnego WPiA Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*

KOMENTARZE

- 65 Zawieszenie i umorzenie postępowania egzekucyjnego oraz ograniczenia egzekucji. Komentarz do art. 820, 821¹, 824, 825, 829 i 833 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**
Suspension and Remission of Enforcement Proceedings and Limitations of Enforcement.
Comment on art. 820, 821¹, 824, 825, 829, and 833 of the Code of Civil Proceedings Amended with the Act Dated 22th of March 2018 on Bailiffs
*dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania
Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego*

ARTYKUŁY

- 7 Elektroniczne akta komornicze**
– elementy składowe i ich archiwizowanie
Electronic Bailiff Files – Elements and their Archiving
dr hab. prof. ALK Joanna Studzińska, Kierownik
Zakładu Postępowania Cywilnego Akademii Leona Koźmińskiego
- 27 Dobra osobiste dłużnika i ich ochrona**
w postępowaniu egzekucyjnym
– wybrane zagadnienia
Personal Rights of a Debtor and their Protection
in Enforcement Proceedings – Selected Issues
Joanna Szachta, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych
Polskiej Akademii Nauk w Warszawie; prawnik w kancelarii komorniczej
- 63 Egzekucja przeciwko dłużnikowi**
pozostającemu w związku małżeńskim
Enforcement Against a Married Debtor
Monika Ged, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych
Polskiej Akademii Nauk w Warszawie; asesor komorniczy

KOMENTARZE

- 85 Właściwość komornika przy egzekucji**
z ruchomości, zajęcie ruchomości nienależącej
do dłużnika i doręczenie protokołu zajęcia.
Komentarz do art. 844, 845 i 847 k.p.c.
zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r.
o komornikach sądowych
Jurisdiction of Bailiff during Enforcement against Movable
Property, Seizure of Movable Property not Owned
by a Debtor and Service of a Seizure Notice. Comment
on Art. 844, 845 and 847 of the Code of Civil Procedure,
Amended with the Act of 22 March 2018 on Bailiffs
dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania
Cywilnego II WPIA Uniwersytetu Łódzkiego

ARTYKUŁY

- 7 Uwagi dotyczące ewolucji skargi na czynność komornika z art. 767 k.p.c.**
Comments on the Evolution of the Complaint on the Action of the Bailiff Under Art. 767 k.p.c.
dr Janusz Nowak
- 21 Możliwość obciążenia komornika kosztami postępowania skargowego – wybrane zagadnienia na tle wykładni art. 767 § 6 k.p.c.**
Possibility to Charge a Bailiff with Costs of Complaint Procedure – Selected Issues in View of the Interpretation of Art. 767 § 6 Code of Civil Procedure
Marek Lewandowski, sędzia Sądu Okręgowego w Toruniu
- 33 Participation of the Prosecutor the Executive Management of Ukraine Under Current Conditions**
Udział prokuratora w postępowaniach egzekucyjnych zgodnie z obecnym stanem prawnym na Ukrainie
Svetlana Belikova, Head of the Department for the Training of Prosecutors in the Representation of State Interests in the Court of the Institute for Special Training of the National Academy of Prosecution of Ukraine, Candidate of Law, Senior Counselor of Justice, Kiev, Ukraine
- KOMENTARZE**
-
- 55 Oszacowanie wartości zajętej ruchomości. Komentarz do art. 853 k.p.c. zmodyfikowanego ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**
Estimation of the Value of Seized Movable Property. Comment on art. 853 of the Code of Civil Procedures Amended with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs
dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

ARTYKUŁY

- 7 **Wybrane aspekty egzekucji
czynności niezastępowalnych**
Selected Aspects of Enforcing Irreplaceable Actions
dr Urszula Moszczyńska, asystent w Sądzie Rejonowym w Słupsku
- 47 **Zmiana podmiotowa po stronie
wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym**
Subjective Change of Creditor in Enforcement Proceedings
*Łukasz Kamiński, doktorant w Katedrze Prawa Cywilnego
WPiA Uniwersytetu Gdańskiego; radca prawny*
Małwina Słomińska-Chełmowska, radca prawny

GLOSY

- 69 **Glosa do wyroku Sądu Najwyższego
– Izba Cywilna z dnia 12 grudnia 2007 r.
(V CSK 275/07) – termin wytoczenia powództwa
o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji
a wpis w księdze wieczystej zajęcia nieruchomości**
Gloss to the Judgment of the Supreme Court – Civil Chamber
Dated 12th of December 2007 (V CSK 275/07) – Time Limit
for Bringing an Action for Release of an Object Seized
from Execution and its Influence on the Entry in the Land
and Mortgage Register for the Seizure of Real Estate
*dr Daniel Jakimiec, referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym
Lublin-Zachód w Lublinie*

ARTYKUŁY

- 5 Czy ulega przedawnieniu opłata egzekucyjna ustalona przez komornika prawomocnym postanowieniem wydanym w oparciu o art. 770 k.p.c.?**
Does an Execution Fee Determined by the Bailiff Under a Final Decision Pursuant to art. 770 of the Code of Civil Procedure Become Invalid by Lapse of Time?
dr hab. prof. WSPiA Grzegorz Wolak, Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Pracy WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w Rzeszowie; Wiceprezes i Przewodniczący IV Wydziału Pracy Sądu Rejonowego w Stalowej Woli
- 31 Zastępstwo komornika**
Bailiff's Replacement
Joanna Biernacka, doktorantka w Katedrze Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Gdańskiego; komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Koszalinie
- 59 Arbitral Award as an Enforceable Document**
Orzeczenie arbitrażowe jako dokument egzekwowalny
Jurgis Bartkus, Vilnius University, Faculty of Law, Department of Private Law

KOMENTARZE

- 77 Sprzedaż licytacyjna ruchomości, licytacja elektroniczna i wyjawienie majątku. Komentarz do art. 867, 879², 879⁶ i 913 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**
Auction Sale of Movable Property, E-Auction and Property Disclosure. Comment on art. 867, 879², 879⁶ and 913 Code of Civil Procedures Amended with Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs
dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

ARTYKUŁY

- 7 O terminie rozpoznania skargi na przewlekłość postępowania (uwagi na tle stosowania art. 11 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki)**

About a Deadline for Handling a Complaint Against the Excessive Duration of Proceedings (Comments on the Application of Art. 11 of the Act Dated 17th of June 2004 on a Complaint Against Violating the Right of a Party to Have a Case Examined in Preparatory Proceedings Conducted or Supervised by a Prosecutor and in Court Proceedings without Unreasonable Delay)

Marek Lewandowski, sędzia Sądu Okręgowego w Toruniu

- 33 On the Issue of Implementation of Enforcement of Substitutable Actions**

W kwestii wprowadzenia egzekucji czynności zastępowalnych

Artur Żurowicz, doktorant w Instytucie Nauk Prawnych

WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego; komornik sądowym

przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie

GLOSZY

- 55 Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2019 r. (V KK 109/18)**

Gloss to the Judgement of the Supreme

Court of 26 March 2019 (V KK 109/18)

dr hab. Zygmunt Kukuła, funkcjonariusz Policji w Bielsku Białej;

pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku Białej

- 63 Wyjawienie majątku, nadzór nad egzekucją z nieruchomości, obwieszczenia w egzekucji z nieruchomości, utrwalanie przebiegu licytacji i przybicie nieruchomości.**

Komentarz do art. 916, 921¹, 945, 955, 956, 972 i 987 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych

Disclosing Property, Supervising Enforcement against Real Estate, Announcements in Enforcement against Real Estate, Recording Auction and Winning Bid of a Real Estate.

Comments on Art. 916, 921¹, 945, 955, 956, 972

and 987 Code of Civil Procedures Amended with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs

dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

W NUMERZE PPE 7/2020:

ARTYKUŁY

- 7 **Wpływ ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych na jawność postępowania upadłościowego**
Impact of the Act Dated 6th of December 2018 on the National Debtor Register on the Transparency of Bankruptcy Proceedings
dr Przemysław Wołowski, starszy referent sądowy w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Mokotowa
- 25 **Ustalanie nierównych udziałów w majątku wspólnym w ramach postępowania upadłościowego**
Determining Unequal Shares in Joint Property Under Bankruptcy Proceedings
Marek Kułak, doktorant w Zakładzie Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego
- 49 **Waiver of the Right to Challenge or Object to Arbitral Awards in Light of Mandatory National Laws**
Zrzeczenie się prawa do wniesienia skargi o uchylenie wyroku arbitrażowego lub do jego podważenia w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności w świetle przepisów bezwzględnie obowiązujących na danym terytorium
Jarosław Pączek, adwokat, FCLArb

KOMENTARZE

- 65 **Wykreślenie hipotek obciążających nieruchomości, obwieszczenie o licytacji statku morskiego, doręczenie planu podziału oraz zawieszenie postępowania o egzekucję świadczeń alimentacyjnych. Komentarz do art. 1003, 1019, 1027 i 1083 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**

Deleting Mortgages that Encumber Real Estate, an Announcement
of an Auction of a Seagoing Ship, Serving a Distribution Plan
and Suspending Enforcement Proceedings of Maintenance
Allowance. Comment on Art. 1003, 1019, 1027 and 1083 of the
Code of Civil Procedures Amended with the Act
Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs

*dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania
Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego*

ARTYKUŁY

- 5 Sytuacja prawna zwierzęcia w cywilnym postępowaniu egzekucyjnym**
Legal Situation of an Animal in Civil Enforcement Proceedings
dr Urszula Moszczyńska, asystent w Sądzie Rejonowym w Słupsku
- 49 Wybrane uwagi odnośnie do art. 29 ust. 4 u.k.k. oraz art. 29 ust. 5 u.k.k. Postulat *de lege ferenda***
Selected Comments on Art. 29(4) and Art. 29(5)
Act on Bailiffs. Demand for *de lege ferenda*
dr Janusz Nowak, komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Tarnowie
- 63 Oświadczenie majątkowe komornika sądowego – zagadnienie właściwego określenia wzoru formularza**
Personal Property Declaration of a Bailiff
– the Issue of Determining a Proper Template of the Form
dr Sebastian Kowalski, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Postępowania Karnego INP Uniwersytetu Zielonogórskiego
- 89 Powództwa przeciwegzekucyjne – charakter prawny, podstawy oraz zasady rozstrzygania o kosztach procesu ze szczególnym uwzględnieniem problematyki zastosowania art. 101 k.p.c.**
Anti-enforcement Actions – Legal Nature, Grounds and Rules for Determining the Costs of the Trial, with Particular Emphasis on Problems with the Application of the Article 101 of the Civil Procedure Code
Ewa Jędrzejewska, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego; radca prawny

ARTYKUŁY

- 5 Egzekucja sądowa ze wszystkich udziałów w spółdzielczym własnościowym prawie do lokalu**
Judicial Execution on All Shares in Cooperative Society Ownership Right to the Premises
dr hab. prof. WSPiA Grzegorz Wolak, Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Pracy WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w Rzeszowie; Wiceprezes i Przewodniczący IV Wydziału Pracy Sądu Rejonowego w Stalowej Woli
- 29 Zaliczanie środków pieniężnych wpływających na zajęty rachunek bankowy na spłatę kredytu w rachunku**
Allocation of Funds Paid to a Seized Bank Account for Repayment of a Loan Granted in this Account
dr Tomasz Czech
- 43 Zlecenie poszukiwania majątku dłużnika jako warunek żądania dalszego prowadzenia egzekucji (art. 801 § 4 k.p.c.)**
Instruction to Search for Debtor's Property as a Condition to Demand the Further Pursue of Enforcement (art. 801 § 4 Code of Civil Proceedings)
Aleksander Nowak, doktorant w Zakładzie Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu
- 59 Court Orders from Ukraine and their Execution in the Territory of Other Countries: Theoretical and Practical Aspects**
Ukraińskie nakazy sądowe i ich egzekucja na terytorium innych państw: aspekty teoretyczne i praktyczne
Svetlana Belikova, Head of the Department for the Training of Prosecutors in the Representation of State Interests in the Court of the Institute for Special Training of the National Academy of Prosecution of Ukraine, Candidate of Law, Senior Counselor of Justice, Kiev, Ukraine

ARTYKUŁY

- 7 O stosowaniu przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki zgodnie ze standardami strasburskimi (wybrane zagadnienia)**

About the Application of Regulations of the Act Dated 17th of June 2004 on a Complaint Against the Violation of the Right Held by a Party to Have a Case Recognised in Preparatory Proceedings or Proceedings Supervised by a Prosecutor and in Court Proceedings without Unreasonable Delay According to Strasbourg Standards (Selected Issues)

Marek Lewandowski, sędzia Sądu Okręgowego w Toruniu

- 39 Kumulacja podstaw umorzenia a wysokość opłaty – opłata stała czy stosunkowa?**

Accumulation of Remission Bases and the Value of a Fee – a Fixed or Pro-rata Fee?

Joanna Szachta, doktorantka w Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie; prawnik w kancelarii komorniczej

- 73 Dowód z zeznań świadka na piśmie w świetle art. 271¹ Kodeksu postępowania cywilnego**

Evidence from a Testimony of a Witness Given in Writing in the Light of art. 271¹ of the Code of Civil Procedures

Magdalena Maria Substelna

**Glosa do wyroku Sądu Najwyższego
z dnia 28 marca 2019 r. (VKK 119/18)**

Gloss to the Judgement of the Supreme
Court Dated 28th of March 2019 (VKK 119/18)

*dr hab. Zygmunt Kukula, funkcjonariusz Policji w Bielsku Białej;
pracownik naukowy Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku Białej*

ARTYKUŁY

- 7 Efektywne wykonywanie orzeczenia
dotyczącego prawa do kontaktów z dzieckiem
w świetle standardów strasburskich**
Effective Enforcement of a Ruling Concerning the Right
of Access to a Child in the Light of Strasbourg Standards
*dr hab. prof. UŁa Aneta Łazarska, Katedra Prawa Cywilnego WPiA
Uczelni Łazarskiego; sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie*
- 23 Wykonanie postanowienia o ściągnięciu
kosztów sądowych z zasądzonego
roszczenia – zagadnienia wybrane**
Enforcement of a Ruling on the Collection of Court Costs from
the Damages Awarded – Selected Issues
dr hab. Marcin Uliasz, sędzia Sądu Rejonowego Lublin–Zachód w Lublinie
- 43 Przerwanie biegu terminu przedawnienia
w toku sądowego postępowania egzekucyjnego
wobec wierzyciela hipotecznego**
Stopping the Period of Limitation During Court
Enforcement Proceedings Against a Mortgage Creditor
*Łukasz Kamiński, doktorant w Katedrze Prawa Cywilnego WPiA
Uniwersytetu Gdańskiego; radca prawny
Piotr Kamiński*
- 63 Wykonanie europejskiego nakazu
zabezpieczenia na rachunku bankowym**
Enforcement of the European Account Preservation Order
Karolina Pawłłowicz

ARTYKUŁY

- 7 Ograniczenie wyznaczenia i przeprowadzenia licytacji nieruchomości z mocy art. 952¹ k.p.c.**
Limitation of Holding and Conducting an Auction of Real Estate under art. 952¹ Code of Civil Procedures
dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego
- 29 Wyrok w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości a umorzenie z urzędu egzekucji skierowanej do nieruchomości**
Judgment in a Case to Reconcile the Content of the Land and Mortgage Register with the Actual Legal State of the Real Estate and ex Officio Discontinuance of the Enforcement Against this Real Estate
dr hab. prof. WSPiA Grzegorz Wolak, Katedra Prawa Cywilnego i Prawa Pracy WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w Rzeszowie; Wiceprezes i Przewodniczący IV Wydziału Pracy Sądu Rejonowego w Stalowej Woli
- 55 Instytucja zwolnienia komornika sądowego z zachowania tajemnicy zawodowej**
Institution of Release of a Court Bailiff from Professional Secrecy
dr Cezary Paweł Waldziński, adiunkt w Państwowej Wyższej Szkole Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży; SSR w Grajewie
- 69 Upadłość banku a zastrzeżenie prawa własności rzeczy**
Bankruptcy of the Bank and the Reservation of Ownership to Property
dr Grzegorz Kamiński, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 12/2020

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przeglad
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 600 egz.

Cena: 71 zł